Publicație lunară editată de DACIA REVIVAL INTERNATIONAL SOCIETY

DACIA
magazin

Director fondator: Dr. Napoleon Săvescu

Nr. 35 august 2006

Premieră la ARDEU:

Primul monument istoric semnalizat

Revistă distinsă cu PREMIUL DE EXCELENȚĂ al ARP 2006

EDITORIAL

REVENIREA LA NORMALITATE...

de Vladimir Brilinsky

Trei evenimente au venit să aducă în luna august acea rază de normalitate la care tot visăm de vreo 16 ani încoace.

SARMISEGETUSA CURATĂ

În ultimii 10 ani, taberele de arheologie de la Sarmisegetusa Regia deveniseră un adevărat coşmar, nu numai pentru turiştii care vizitau zona în acea perioadă, dar şi pentru autorităţile care se vedeau neputincioase în faţa dezastrului care se crea de fiecare dată. Societatea civilă, presa, uneori chiar autorităţile, protestau de fiecare dată în faţa peisajului jalnic oferit de către arheologi, celor care veneau să viziteze templul neamului românesc de la Grădiştea Muncelului. Un peisaj grotesc, desprins parcă dintr-un film de groază - cu îmbrăcăminte intimă aruncată pe soarele de andezit, cu ciorapi atârnaţi pe sanctuare, cu corturi împrăştiate în Incinta Sacră, cu tone de gunoaie, toate garnisite cu... manele - se înfăţişa hidos tuturor vizitatorilor. Sătui de atâtea reclamaţii şi proteste, autorităţile au înţeles anul acesta că o normalizare a situaţiei la Sarmisegetusa ar trebui să înceapă cu ordinea. Şi aşa s-a ajuns ca, în această campanie de săpături, poate pentru prima data după mulţi ani, totul să fie ca la carte. Chiar dacă uneori condiţiile de viaţă şi de muncă ale arheologilor au fost mai grele, uneori foarte grele, ei s-au adaptat noilor reguli impuse de cei ce aveau datoria să vegheze la integritatea Sarmisegetusei. Au contribuit la această revenire la normalitate Administraţia Parcului Grădiştea de Munte-Cioclovina, Jandarmeria judeţului Hunedoara care, cu diplomaţie şi fermitate, a fost un real factor de echilibru şi, nu în ultimul rând, echipa de arheologi care a înţeles că pe calea unui dialog al logicii se pot obţine mult mai multe. Mulţumirile şi felicitările se cuvin a fi adresate celor trei factori care au făcut ca, în acest an, Sarmisegetusa să fie mai curată.

COPACUL CU BUCLUC

În toamna lui 2004, o furtună dobora la Sarmisegetusa un copac imens, de vreo 20 de metri lungime şi mai bine de un metru grosime. Stătea căzut copacul nostru pe drumul pavat ce intra în Incinta Sacră şi toţi cei ce veneau aici, trebuiau să-l sară necondiţionat pentru a ajunge la sanctuare. Persoane în vârstă făceau chiar eforturi pentru această cursă cu obstacole iar aspectul oferit turiştilor era a unei ţări a nimănui. Au trecut doi ani de atunci. Peste 700 de zile de proteste, de reclamaţii, de scandaluri, de referate, de refuzuri, de birocraţie, de aroganţă şi nepăsare... Copacul părea că va putrezi pe acel loc. A fost suficient ca, la conducerea Ocolului Silvic Grădişte, să vină Sorin Bâldea, suflet de dac adevărat, iubitor de istorie curată, înţelept gestionar al pădurii, pentru ca, în sfârşit, acel copac să dispară în câteva zile fără nici un tam-tam. Lui Sorin Bâldea i se cuvine un mulţam mare cât copacul care acum nu mai este.

PANOUL

Legea 422 din 2001 prevede, în mod logic, semnalizarea cu panouri conforme cu legislaţia europeană a monumentelor istorice de importanţă naţională. Panourile trebuie să fie nu numai un ghid eficient al monumentului, ci să-i confere o protecţie, în caz de conflict armat, conform Convenţiei de la Haga şi, mai ales, în faţa căutătorilor de comori care, nevăzând vreo semnalizare a monumentului, îşi pot desfăşura "activităţile" după bunul lor plac. În 5 ani, de când această lege a fost elaborată, nici un panou după toate standardele cerute, nu a fost amplasat în România.

Au apărut, în schimb, în preajma unor monumente, tot felul de table mâzgălite după logica "merge şi aşa".

În sfârşit, a fost aleasă cetatea dacică Ardeu pentru premiera amplasării primului panou legal de semnalizare a unui monument de importanţă naţională. A organizat această acţiune fundaţia "Dacia Revival" care se bate de ani buni pentru a aduce normalitatea în istoria dacilor. Au sprijinit premiera asociaţia "Salvaţi Cetăţile Dacice", asociaţia "Dacia Nemuritoare", şi Muzeul Civilizaţiei Dacice şi Romane Deva. Au încercat boicotarea acţiunii alţii, despre care vom vorbi pe larg cu altă ocazie.

Trei situaţii, trei acţiuni, trei reuşite după însemnate eforturi.

Ne bucură să constatăm că nu totul este pierdut în această ţară, că mai există un licăr de speranţă în ceea ce priveşte instaurarea normalităţii în viaţa noastră de zi cu zi.

CIVILIZAȚII ANTICE ALE EUROPEI TEMPERATE

Iosif Vasile FERENCZ

Argument

Civilizația dacică, fără nici o îndoială, a fost una remarcabilă. O dovedeşte şi interesul deosebit care i-a fost acordat de către lumea ştiințifică şi de către publicul larg. Cunoscută astăzi mai ales datorită descoperirilor arheologice, civilizația dacică oferă un mare volum de informații cu ajutorul cărora este posibilă reconstituirea, într-o măsură oarecare, a vieții comunităților umane din acea perioadă.

O altă sursă de informații pentru înțelegerea vieții unei populații este dată de comparația cu viața altor populații contemporane. Din acest motiv, credem că este util să prezentăm în paginile Daciei Magazin, pe parcursul mai multor numere, una dintre civilizațiile contemporane cu care dacii au intrat în contact în mai multe rânduri.

CELȚII (III)

În numărul anterior ne-am referit la acele transformări şi restructurări înregistrate la începutul celei de a doua epoci a fierului care au creat tulburări în cadrul comunităților celtice şi au condus la naşterea unui nou tip de societate, fundamental diferită de acea „lume a prinților" caracteristică perioadei anterioare. În acest context, menționam că au fost declanşate migrațiile din secolul al IV-lea î. Chr. În legătură cu acele evenimente, tradiția istorică înregistrată de Titus Livius, consemnează creşterea demografică în rândul *biturigilor*, conduşi de regele *Ambigatus*, care găseşte soluția rezolvării excedentului de populație, prin colonizarea altor regiuni. Astfel, doi nepoți ai săi vor conduce două contingente ce se vor îndrepta, unul spre sud, altul spre est. Aceeaşi tradiție este consemnată şi de Trogus Pompeius. În acest număr ne vom îndrepta atenția asupra celților care au traversat Alpii,

Principalele triburi celtice din Peninsula Italică,
după V. Kruta

Războinic celt în car de luptă specific perioadei invaziei in Italia, după V. Kruta

pentru a se stabili în Peninsula Italică.

Deplasările de populații spre sud. Peninsula Italică

Evenimentele desfăşurate în Peninsula Italică (Fig. 1) sunt mai bine cunoscute din opera autorilor latini care, în perioada de sfârşit a Republicii, au creat un scenariu al desfăşurării evenimentelor, preluând tradițiile pe care le-au evocat din perspectiva menajării prestigiului Romei. Acestora li se adaugă autori de limbă greacă precum Polybios sau Diodor din Sicilia care au relatat multe dintre întâmplările vremii, în special acelea care au marcat, pentru timp îndelungat, lumea romană. Astfel, urmărind cu atenție textele şi completând tabloul istoric cu informațiile furnizate de izvoarele arheologice, evenimentele pot să fie reconstituite într-o mare măsură.

Cuvintele lui Polybios, redactate în secolul al II-lea î. Chr., sunt sugestive pentru debutul colonizării celților în nordul peninsulei, pe valea Padului: ,,*Aceste câmpii le stăpâneau odinioară tyrreniennii* (acest etnonim este de fapt numele prin care vechii greci îi desemnau pe etrusci, n. n.) *[...] şi care, datorită faptului că sunt la îndemâna multora şi cunoscute, şi-au dobândit o mare faimă în privința rodniciei. [...] Celții din vecinătate* (în prima epocă a fierului şi la începutul celei de a doua epoci a fierului, n. n.) *aveau cu ei dese legături; privind cu ochi invidioşi frumusețea acestei țări, ei au folosit un pretext neînsemnat şi au năvălit fără veste cu o armată numeroasă, alungându-i pe tyrrenienni din regiunea din jurul*

Padului şi luând în stăpânire ei înşişi aceste câmpii...".

Războinici celți, după site-ul Skye-Net, 1996/2004

Textul citat surprinde momentul situat în timp la începutul secolului al IV-lea, în care contingente de celți provenind din zonele de la nord de Alpi, aparținând mai multor triburi, au traversat munții şi au preluat de la etrusci, prin forța armelor, zona padană. Bătălia în care etruscii au fost învinşi s-a desfăşurat nu departe de râul Ticcino.

Pentru a reconstitui tabloul desfăşurării acestor evenimente, trebuie să menționăm că, după toate probabilitățile, *insubrii* se aflau deja în nord-vestul Italiei, la ieşirea din trecători pe care, astfel, le controlau. Cultura desemnată de arheologi cu numele: *Golasseca*, cunoscută ca dezvoltată într-o zonă situată între lacul Maggiore şi oraşul Bergamo de astăzi, se pare că le-a aparținut.

Primele grupuri sosite au aparținut *cenomanilor* care s-au aşezat pe teritoriile de la estul celor ale *insubrilor*, între râul Pad şi Alpi.

La răsărit de *cenomani*, pe litoralul şi în golful Adriatic, se aflau teritoriile *venetilor*, populație de altă etnie, care nu a fost supusă de celți. Unii dintre noii veniți au traversat Padul şi s-au aşezat la sud de fluviu. Între aceştia se numără *boiii*, în timp ce ultimii veniți, *senonii*, au luat în stăpânire regiunile dintre Apenini şi litoralul adriatic din jurul Anconei (Fig. 1).

Surse contemporane evenimentelor, precum şi unii învățați care au trăit şi şi-au redactat opera mai târziu, au descris ciocnirile dintre războinicii gali şi armatele romane. Spre exemplu, descrierea invaziei celtice în Peninsula Italică a fost evocată destul de amănunțit de către Polibios, în *Istoriile* sale. Cuvintele lui Strabon sunt elocvente în privința spiritului războinic specific acestor neamuri. El ne face cunoscut cum că *Întregul neam, care se numeşte astăzi gallic sau galatic, este războinic, iute la mânie şi la bătaie ...şi sunt cu toții buni luptători ...*" (Fig. 2-3). Îndrăzneala şi trufia în luptă a celților mergea până acolo încât nu de puține ori luptau dezbrăcați. Polibios descrie sugestiv un asemenea episod din timpul ciocnirilor cu romanii: „*Gaesații însă, din trufie, cât şi din îndrăzneală, aruncaseră această îmbrăcăminte şi se aşezară goi, numai cu armele, în primele rânduri; socoteau că astfel vor fi mai sprinteni, pentru că terenul*

Brennus, imagine preluată de pe site-ul Brennus.htm

era plin cu mărăcini care puteau să se agațe de haine și să împiedice folosirea armelor." Și firește că, pentru inamici, *era înspăimântătoare și priveliștea și iureșul oamenilor goi așezați înainte, bărbați în floarea vârstei, care se distingeau prin vigoarea și înfățișarea trupurilor lor*.

Conflictele cu romanii

Asediul orașului etruc Clusium (astăzi Chiusi) de către *senoni* a reprezentat momentul debutului conflictelor armate împotriva romanilor. Cu acel prilej, etruscii au cerut ajutorul romanilor care au trimis o ambasadă la celți. Aceștia, însă, s-au alăturat asediaților călcând astfel dreptul ginților. În consecință, asediul a fost ridicat și celții conduși de senonul *Brennos* au pornit asupra Romei. Bătălia în care s-au înfruntat cele două forțe s-a dat în anul 387, pe râul *Allia*, un afluent al Tibrului, la circa 15 kilometri de Roma și s-a soldat cu înfrângerea romanilor. Supraviețuitorii s-au refugiat în orașul Veii lăsând Roma fără apărare. Eșecul pe plan militar a fost atât de geu de suportat de către romani, încât data bătăliei, 18 iulie, a fost proclamată, în calendarul roman, ca zi nefastă.

Schema tactică a bătăliei de pe râul Allia, după site-ul Livius Picture Archive the battle at the Allia (387 or 386 BCE).htm.

Locuitorii Romei s-au refugiat la Caere (astăzi Cerveteri); un număr mic dintre ei, mai ales dintre aceia care puteau să poarte arme, s-au baricadat pe Colina Capitolină, în timp ce oficialitățile (preoții și senatorii) aflate la o vârstă suficient de înaintată pentru a fi utili în defensiva colinei, au rămas pe loc jertfindu-se pentru a spăla greșelile făcute de ambasadori. La numai trei zile după bătălia de pe râul Allia celții au pătruns în oraș și l-au incendiat. Timp de șapte luni au asediat, fără succes, colina fortificată. Potrivit tradiției, gâștele templului zeiței Iunona au avertizat apărătorii și, astfel, a fost respins un atac nocturn care i-ar fi surprins nepregătiți.

În urma negocierilor pentru retragere, s-a convenit asupra unui preț de răscumpărare fabulos pentru acele timpuri, însumând 1000 de livre de aur. Titus Livius relatează că, în timpul cântăririi aurului, *Brennos* a fost acuzat că folosește unități de măsură măsluite, moment în care și-a aruncat spada pe talgerul balanței rostind cuvintele rămase celebre: *vae victis* (vai celor învinși, n. n.)

Potrivit unora dintre autori, celții nu au reușit să se bucure de prăzile obținute. Armata romană regrupată sub conducerea lui *Camillus* a reușit

să-i învingă pe celți şi să recupereze bunurile adunate de ei. Este vorba, evident, de o prezentare a faptelor istorice favorabilă romanilor având menirea să salveze pentru

Războinici celți, după site-ul Skye-Net, 1996/2004.

posteritate onoarea romanilor. În realitate, aşa după cum ne lasă Polybios să înțelegem, celții au fost nevoiți să se retragă „*deoarece venetii năvăliră în țara lor; atunci ei încheie pace cu romanii, le dădură înapoi oraşul şi apoi se întoarseră acasă*". Informațiile istoricului grec se bazează pe opera, astăzi pierdută, a analistului roman Fabius Pictor, care provenea dintr-una dintre familiile care au furnizat ambasadorii trimişi la Clusium.

Conflictele cu romanii au continuat în deceniile următoare, până în anul 345 î. Chr., când acelaşi Polybios menționează primul succes al romanilor.

Inventarele necropolelor celților stabiliți în Italia arată că noii veniți şi-au însuşit numeroase elemente ale culturii mediteraneene. Prezența unor obiecte în cadrul complexelor funerare atestă faptul că noii veniți au adoptat unele obiceiuri greceşti, mergând până în domeniul igienei corporale. Consecințele sintezei celor două civilizații - celtică şi etruscă - au putut fi surprinse şi în domeniul artei. Este vorba de apariția unui nou stil ornamental, prezent pe piesele din metal în teritoriile de la nord de Alpi, care se caracterizează prin tratarea în manieră celtică a unor motive specifice lumii mediteraneene. Despre aceste aspecte vom vorbi într-un număr viitor.

GAZETA de SUD
COTIDIAN AL OLTENILOR DE PRETUTINDENI

Ziar de informație, evenimente, anchete, sport, mare și mică publicitate

Redacția în Craiova, cod.200420,
str. Câmpia Islaz nr.97A
Tel: +40 0251-413 100; +40 0251-413 200
Fax: +40 0251-410565
e-mail: office@gds.ro, www.gds.ro
România

DECEBAL – CEL MAI MARE STRATEG AL ANTICHITĂȚII DINTRE ANII 87 ȘI 106 – REGELE EROU AL DACIEI

Prof. dr. Ion PACHIA TATOMIRESCU

O dată cu iarna dintre anii 86 şi 87 d.H., destinele Daciei trec în seama lui Decebal, ultimul rege al nemuritorilor, ce uimeşte lumea antică şi al cărui portret (profil) eroic este surprins în cuvinte parcă desprinse din piatra Columnei Decebalo-Traiane, de istoricul Dio Cassius, chiar din inima Imperiului Roman: «[Decebal se dovedi] foarte priceput în urzirea războaielor şi dibaci în desfăşurarea şi-n finalizarea lor, ştiind când să năvălească şi când să se retragă („înțelegând când trebuie să lovească şi când să se îndărăpteze"), meşter în a întinde curse, viteaz / ager în luptă („meşter în aşternerea curselor şi iute la faptă"), maestru şi în a se folosi de izbândă cât şi în îndreptarea vreunei înfrângeri suferite („administrând deopotrivă biruința şi ieşirea cu bine dintr-o înfrângere") – pentru care îndelungă vreme fu un adversar periculos Poporului / Imperiului Roman» (Dio Cassius, Istoria Romană, LXVII, 6; cf. XIRD, I, 123 sq.; StrPR, 281; Fontes, I, 683; MIMS, 52; DDB, 279 sq.).

Continuarea primului mare război daco-roman în vremea regelui Decebal, victoria celor cu ştiința de a se face nemuritori

Regele Decebal, personalitate marcantă a antichității

şi tributul dat de Roma – între anii 89 şi 104 – Sarmizegetusei.

La începutul iernii dintre anii 86 şi 87, legiunile lui Domițian şi ale lui Fuscus, ajunse la Dunăre, considerându-se stăpâne pe situație, începuseră sărbătorile „triumfului" sud-dunărean asupra dacilor. Sarmizegetusa era convinsă că orgoliosul Domițian nu va da „tributul" / „subsidiile" către Decebal, aşa cum făcuse înaintaşul său, Vespasian, față de Duras / Diurpaneus, decât după ce floarea armatei imperiale va fi zdrobită pe frontul Dunării de Jos şi al Dunării de Mijloc. În această situație, a intrat în lucru planul de anihilare a întregii armate romane din Moesia, adusă de Domițian sub comanda lui Fuscus. Mare psiholog, diplomat şi strateg, Decebal, cunoscând punctele vulnerabile ale orgolioşilor Domițian şi Fuscus, a trimis o aşa-zisă „a doua solie" la împărat, „solia provocatoare". Este vorba despre solia ce a comunicat împăratului Domițian că regele Daciei, Decebal, nu mai doreşte respectarea vechilor acorduri încheiate între Vespasian şi Duras / Diurpaneus, privitoare la subsidii. În noul context, Decebal «va face pace dacă ar vrea (el, Domițian) ca fiecare roman (din imperiu) să-i trimită anual doi oboli, iar de nu, el (Decebal) îi va declara război şi-i va aduce mari neajunsuri» (DDB, 280). La această «simplă batjocură sau abilă, premeditată încercare de a-l înfuria pe duşman până într-atât încât să-l facă să uite de cea mai elementară prevedere» ***(ibid.)***, Cornelius Fuscus a trecut Dunărea şi a înaintat pe Valea Oltului, către Defileul Turnu Roşu, cu gândul de a ajunge la Sarmizegetusa. Stratagema lui Decebal a reuşit. Dacii, «chiar la prima ciocnire i-au învins pe romani şi, generalul Fuscus fiind ucis, au jefuit tot ce au găsit în taberele romane», după cum afirmă Jordanes (***IorGet,*** 78 – p. 30 / cf. DDB, 280). Se pare că în urma morții lui Fuscus – întâmplată, şi după părerea noastră, în susul Văii Oltului – Domițian luă măsuri mai energice de continuare a războiului şi, dând comanda lui Tettius Iulianus, îl autoriză să procedeze

cu asprime la restabilirea disciplinei iar el plecă la Roma» (PGet, 66). Legiunile romane – între care şi legio V Alaudae – câte au căzut în prizonierat (soldaţii „scăpaţi cu fuga“ au fost extrem de puţini) au devenit legiuni de sclavi pe şantierele davelor Daciei (Dacii nu îşi recrutau sclavii decât dintre neamurile duşmane, dintre prizonieri; sclavia semeneilor-daci nu era admisă de Zalmoxianism). După mai bine de un an de la „uluitoarea“ dispariţie a armatei romane de sub comanda lui Fuscus, în Dacia, în anul 88 d. H., Tettius Iulianus – încărcat de prudenţă – a încercat să reia „ofensiva“ Romei, atacând dinspre Istria şi Pannonia, prin Banat. Dar Decebal prevăzuse şi această acţiune războinică a Imperiului Roman, angajând împotrivă (imperialilor) două neamuri germanice, marcomanii şi cvazii, în aşa fel încât să poată lovi flancul şi ariergarda armatelor anti-Sarmizegetusa. Tettius Iulianus a fost lăsat să înainteze până la Tapae („Porţile de Fier ale Transilvaniei“), unde s-a dat o puternică bătălie. Dar cum Domiţian – în a cărui minte încolţise planul cuceririi Daciei de Vest – a pierdut bătăliile angajate cu marcomanii şi cvazii în Pannonia, armata de sub comanda lui Tettius Iulianus a început „să bată în retragere“, la sudul Dunării de Mijloc. Spre a nu sfârşi în chip mai dezastruos decât în Moesia – după cum mărturiseşte Dio Cassius – «Domiţian trimise în grabă o solie la Decebal, regele dacilor, şi-l înduplecă a încheia un tratat, pe care mai înainte nu îl încuviinţase (...); acesta primi învoiala (...), dar nu voi să vină el însuşi ca să steie de vorbă cu dânsul (Domiţian), ci trimise pe Diegis (fratele mai mic al regelui dac), cu câţiva bărbaţi, ca să-i dea înapoi armele şi câţiva captivi, ca şi cum i-ar fi avut numai pe aceia la dânsul; făcându-se aceasta, Domiţian puse diadema pe capul lui Diegis, ca şi când el ar fi fost în adevăr învingătorul şi ar fi putut da un rege Dacilor; el împărţi soldaţilor onoruri şi bani şi trimise la Roma, ca învingător, între altele, soli şi o scrisoare, zicea el, de la Decebal, dar pe care se spunea că o plăsmuise chiar el; el împodobi sărbătoarea triumfului său cu o mulţime de lucruri pe care le luase nu de la duşmani (adică de la daci şi de la aliaţii acestora – n. n.), ci cu totul dimpotrivă, din zestrea împărătească: el (Domiţian) cheltui cu tratatul, dând lui Decebal şi atunci bani mulţi şi meşteşugari de tot felul şi pentru timp de pace şi pentru război, şi promiţându-i să-i dea mulţi şi în viitor; de aceasta el se folosea întotdeauna ca şi cum ar fi fost o pradă de război, o dată ce adusese în stare de sclavie împărăţia însăşi» (CDIR, LXVII, 7 / cf. DDB, 282). Rezultă limpede că primul mare război dintre daci şi romani s-a încheiat cu victoria regelui Decebal asupra împăratului Domiţian (la încheierea tratatului, regele-erou al Daciei nici măcar nu l-a socotit pe împăratul roman, ignobilul Domiţian, demn de a sta cu el la masa „învoielilor“; bineînţeles, condiţiile tratatului au fost dictate de fratele regelui, Diegis) şi că Roma a dat tribut Sarmizegetusei şi între anii 89 – 101 d. H. (cf. DDB, 282 sqq.; PGet, 66 sq.; StrPR, 280 sq.; XIRD, I, 123 sqq.; GIrva, 54 sqq.).

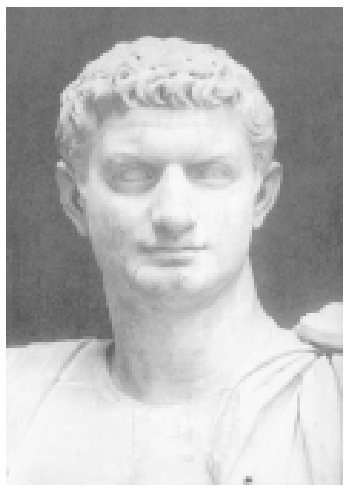

Domiţian, împaratul roman înfrânt de geniul militar al lui Decebal

Al doilea mare război dintre Imperiul Roman şi Dacia, din anul 101 sau războiul dintre Traian şi Decebal, de la Tapae / Tapia.

La 27 ianuarie, anul 98 d. H., în tronul Romei a fost încoronat ca împărat Nerva Traian August. Până în anul 101, tratatul dintre Sarmizegetusa şi Roma a fost respectat, «pe baza pusă de Domiţian» (PGet, 67), deşi Traian, aproape trei ani, a urzit minuţios strategiile împotriva Sarmizegetusei, obiectivul fundamental fiind absolvirea Imperiului Roman «de înjositorul tribut pe care-l plătea dacilor, precum şi să înlăture pericolul ce creştea pe fiece zi contra siguranţei romanilor, prin sporirea puterei şi a sumeţiei» lui Decebal (XIRD, I, 127). Pentru a izbândi în proiectata campanie împotriva Sarmizegetusei, Traian a reorganizat administrativ / economico-juridic Dunogaetia (Dobrogea de azi), acum parte din Moesia Inferioară, a dispus refacerea marilor fortificaţii dunărene din această arie a imperiului, «pentru dominarea câmpiei muntene şi moldo-basarabene» (PGet, 67). Totodată, la 25 octombrie, anul 100, a împuternicit pe Marius Laberius Maximus, guvernatorul Moesiei, «să orânduiască din nou şi definitiv atât privilegiile oraşelor» daco-greco-romane de la Marea Neagră, «cât şi graniţele între teritoriile rurale ale acestor oraşe şi teritoriile satelor şi târgurilor» daco-romane din interior, organizate quasi-municipal roman. „Romanizarea“ (adică „de la intrarea Daciei în „Uniunea Europeană de-atunci“) era la această dată aşa de înaintată în Dobrogea, încât însăşi toponimia se constată a fi devenit în parte romană» ***(ibid.),*** ca şi în aria moeso-sighină (îndeosebi, în cea istriano-panonică). Dio Cassius a arătat că «după ce stătu câtva timp la Roma, Traian făcu o expediţie împotriva dacilor, gândindu-se la ceea ce făcuseră ei, supărat pentru banii (tributul / subsidiile) pe care ei (dacii) îi luau în fiecare an şi văzând că puterile şi trufia lor cresc» (CDIR, LXVIII, 6 / cf. DDB, 321; DD, 221).

La 25 martie, anul 101, Traian a declanşat războiul împotriva lui Decebal, după ce mobilizase din imperiu o armată de peste 150.000 de războinici («13 – 14 legiuni, multe cohorte şi alae, garda pretoriană, diverse formaţiuni iregulare recrutate dintre populaţiile neromanizate, de la periferia imperiului»; «de multă vreme Roma nu mai făcuse un asemenea efort militar» – DDB, 323). Înainte de a trece Dunărea, prin Banat, de la Viminacium la Lederata, spre a urma „traseul“ lui Tettius Iulianus, dar fără a înregistra insuccesul din anul 88 d. H., al împăratului Domiţian şi al vestitului său comandant roman, Traian şi-a angajat „ca aliaţi“ împotriva Sarmizegetusei, sarmaţii-iazygi, ce asigurau flancurile romane (pornite din baza dalmato-panonică) în Câmpia Tisei. Traian a atacat / cucerit Arcidava (Vărădia – cf. GIrva, 56), Berzobis / Berzovia (Jidovin), Aizizis / Aixis (Fârliug – ori, cum nota Traian în „comentariile“ din ***Despre războiul cu Dacii***, «inde Berzobim, deinde Aixim processimus»), la Tibiscum (Timiş-Jupa – aceste aşezări dacice, menţionate şi în Tabula Peutingeriană, se află în provincia Banat a României). Luptele dintre daci şi romanii conduşi de Traian, până aici, au fost nesemnificative, dar înaintarea greoaie s-a datorat şi faptului că împăratul,

extrem de prudent, îşi punea ariergarda în punctele-cheie ale traseului, construind chiar şi castre (cf. DDB, 324). De aceste momente ale campaniei este legată şi scena aducerii mesajului scris pe „pălăria unei ciuperci", în care Traian era sfătuit de aliaţii lui Decebal, neamuri germanice (buri, roxolani ş. a.), «să se întoarcă şi să facă pace», după relatarea lui Dio Cassius (CDIR, LXVIII, 8 / cf. DDB). Respectiva scenă se consideră că a fost încrustată şi pe Columna Decebalo-Traiană din Roma (după comentariile împăratului făcute în ***Despre războiul cu Dacii***), înfăţişând «un călăreţ barbar căzând, în faţa împăratului, de pe calul de şeaua căruia e legat un obiect discoidal şi, pare-se, poros; acesta ar fi ciuperca – poate o iască mare – pe care aliaţii lui Decebal îşi scriseseră mesajul» (DDB, 324). De la Tibiscum, Traian a continuat înaintarea pe „Porţile de Fier ale Transilvaniei", dar culoarul Bistrei, la Tapae (azi, Tapia), unde – ca şi pe Tettius Iulianus – regele Decebal l-a întâmpinat cu o puternică armată şi unde s-a dat prima mare bătălie a împăratului, cu pierderi cumplite de o parte şi de alta. Dio Cassius menţionează în istoria sa că Traian «văzu pe mulţi dintre ai săi căzuţi şi ucise pe mulţi dintre duşmani; şi fiindcă nu mai aveau cu ce lega rănile, se zice că el nu cruţă nici chiar veşmântul său şi-l tăie, ca să facă feşi». „Cenzura" Columnei Decebalo-Traiana nu a permis însă şi încrustarea în piatră a jertfelor romane, firește, mai importante decât „ciuperca scrisă". Ca şi pentru Tettius Iulianus, nefastă a fost crâncena bătălie de la Tapia şi pentru Traian, deoarece o biruinţă / victorie (în ciuda istoricilor ce ignoră realităţile războiului din iarna anului 101 – 102) nu poate fi pusă în seama împăratului, ci mai degrabă în contul lui Decebal, căci marele rege-strateg, avantajat şi de sosirea iernii, îl obligă pe adversar să părăsească frontul de vest, angajându-şi trupele pe frontul sud-dunărean, fiindcă înţeleptul erou de la Sarmizegetusa, cu oştile din Moldavia şi Gaetia, trecuse Dunărea, în Moesia Inferior şi ocupase castrele romanilor de pe malul drept al fluviului. Deci din toamna anului 101 şi până în primăvara anului 102, de când împăratul Traian a părăsit frontul de vest şi până când s-a angajat pe frontul sud-dunărean, biruitor a fost regele Daciei, Decebal. Dacii capturaseră deja foarte mulţi prizonieri romani din aşa-zisele trupe auxiliare ale castrelor Dunării, permiţându-şi să dicteze condiţiile «păcii din iarna anilor 101 – 102». Dio Cassius prezintă destul de confuz războaiele dintre Traian şi Decebal. Se pare că în acest „context", Traian a trimis la Decebal o solie condusă de «Sura şi Claudius Livianus, prefectul pretoriului; dar nu se făcu nimic» (CDIR, LXVIII, 9 / cf. DDB, 326), regele Daciei refuzând să abordeze cu aceştia condiţiile păcii, încât împăratul «trimise şi atunci pe alţii». Decebal miza şi pe o alianţă cu parţii (din Mesopotamia) lui Pacorus al II-lea, «ceilalţi duşmani redutabili ai romanilor» (DD, 225). Pliniu cel Tânăr – în ***Scrisori către Traian*** (74, 1) – menţionează pe «un anume Callidromus» ce «a fost luat prizonier în Moesia de către Susagus» şi care «a fost trimis în dar de către regele Decebal lui Pacorus, regele Parţilor» (apud GLSG, 117).

Bătălia din Moesia – primăvara anului 102 d. H. – şi prima mare ofensivă a împăratului Traian la Dunăre.

Spre a opri ofensiva lui Decebal în Moesia, peste iarnă, Traian trimisese lui Marius Laberius Maximus o bună parte din trupele cu care înaintase până la Tapia. Împăratul, retras în baza panonico-dalmată pentru iernare, studiase bine strategiile lui Decebal (pe primul loc aflându-se atacul pe două fronturi). Primise şi numeroase trupe de întărire, încât în primăvara anului 102 a pornit războiul care a înclinat definitiv balanţa în favoarea imperiului. Cu o puternică flotă, a coborât de la Dunărea de Mijloc la Dunărea de Jos. Marea bătălie pentru Moesia Inferioară s-a dat în Dunogaetia (Dobrogea), la Tropaeum (Tropaeum Traiani – şi azi ca toponim turcizat din vremea Imperiului Otoman în Adamclisi / „Biserica Omului"). Victorioşi asupra dacilor şi aliaţilor acestora, roxolanii şi bastarnii, soldaţii romani l-au aclamat ca ***învingător / imperator***. Întru amintirea acestei bătălii fundamentale, Traian a ordonat ridicarea celebrului monument arhitectonic, ***Tropaeum Traiani*** (cf. DDB, 304 sqq.; PGet, 69 sq.). Campania a continuat, fiind recucerite castrele şi davele de la Dunărea de Jos şi de la Dunărea de Mijloc. Decebal a fost respins la nordul acestui fluviu, după cum este ilustrat şi pe Columnă.

Războiul pentru Sarmizegetusa – vara anului 102 – şi prima ofensivă nord-dunăreană a împăratului Traian.

În vara anului 102 d. H., deţinând controlul asupra Dunării, împăratul Traian, după ce respinsese solia de pace trimisă de Decebal (de data aceasta rolurile se inversaseră), fără a mai da răgaz nemuritorilor, a pornit războiul pentru Sarmizegetusa, decis să transforme şi Dacia Nord-Dunăreană în provincie romană, singura cale de a scoate Imperiul Roman din criză. Însuşindu-şi formula de atac a lui Decebal, Traian a hotărât să asedieze capitala Daciei din două direcţii: din sud-vest, pe direcţia (mai veche) Viminacium – Tapae / Tapia şi Drobeta / Dierna (> Tsierna > Cerna) – Tapae, cu forţele armate concentrate în baza dalmato-panonică. Din sud, pe „direcţia Fuscus", Sucidava – Buridava – Arutela (Arudela) (defileul Oltului / Turnu Roşu), cu forţele din Moesia-Pulpudava. Oştile romane pornite din sud erau conduse de M. Laberius Maximus (guvernatorul Moesiei, ce, după cum se spune în izvoarele antice, ar fi capturat-o şi pe sora regelui dac). Şi cavaleria avea în frunte pe Lusius Quietus (maur de origine). La comanda armatei pornite din sud-vest, din Viminacium, se afla însuşi împăratul, ce, fără prea mari dificultăţi, fără mari pierderi, a ajuns din nou la Tapae (Tapia). Cavaleria dacică de întâmpinare, înainte de Tapae, fusese respinsă de soldaţii lui Traian. În noua bătălie de la Tape, tot atât de crâncenă ca şi cea din anul ce trecuse, legionarii şi auxiliarii germanici au ieşit biruitori. Comandantul trupelor dacice din zonă s-a sinucis înainte de a fi luat prizonier de soldaţii lui Traian (cf. XIRD, I, 141). Dacii ţinutului, alături de nobilii lor, s-au închinat împăratului ce, «pentru a slăbi pe duşman, primea şi trata pe cei ce se supuneau, cu multă bunăvoinţă» ***(ibid.)***. Întru cinstirea soldaţilor romani căzuţi în bătăliile de la Tapae (Tapia), Traian a poruncit «să li se ridice un altar şi să li se facă în fiecare an sacrificii funebre» (CDIR, LXVIII, 8 / cf. DDB, 324). Stăpâni pe Porţile de Fier ale Transilvaniei, romanii au înaintat în Ţara Haţegului. Cu cât împăratul Traian se apropia de capitala Daciei, «cu atât lupta lua un caracter mai înverşunat»; erau «întăriturii ridicate mai la fiece pas şi apărate cu o stăruinţă nemaipomenită»; «atacurile dacilor asupra poziţiilor romane devin tot mai dese; sângele curge în şiroaie şi mai fiecare pas înainte al romanilor este însemnat prin moartea unui legionar; iar din partea dacilor, jertfirea vieţei

se face cu o dărnicie pe care putea s-o explice numai nestrămutata lor credință că ar fi nemuritori» (XIRD, I, 141). Trupele conduse de Traian au joncționat lângă Sarmizegetusa cu oștile conduse de Maximus și Quiteus – pătrunse prin pasul Turnu Roșu / Vâlcan spre Apulum și Germisara. Se consideră că în cetatea de la Costești au fost găsite stindardele și tehnica de război luate de Decebal de la Fuscus (cf. DDB, 326; XIRD, I, 142), în anul 87 d. H. Între oștile lui Decebal dintre davele dispuse jur-împrejurul Sarmizegetusei și legiunile lui Traian s-a încins o bătălie pe viață și pe moarte, ca «între vitejii egale»; aurul, bogățiile davelor Daciei stimulau pe legionarii angajați în lupte, pe măsura apărătorilor disperați. Pe de altă parte, Traian dorea cu orice preț ca, înainte de așternerea iernii, să ocupe cel puțin davele din punctele-cheie ale ariei sarmizegetusane, spre a putea controla orice mișcare a dacilor din sacra lor capitală. Sarmizegetusa, apărată din toate părțile de munți și de anotimpul cel mai urât de soldații Romei, se arătase lui Traian, pentru încă patru ani, ca inexpugnabilă. Încheierea unei păci, vremelnică, desigur, devenise iminentă și de o parte și de cealaltă. O solie de pace, din marii nobili daci a fost trimisă la împăratul Traian. Regele Sarmizegetusei a acceptat condițiile tratatului de pace dictate de împărat: înapoierea tuturor armelor, a întregii tehnici de război capturate de la romani, în războaie, ori primite – în baza tratatelor vechi (cu Vespasian și cu Domițian) – de la Roma; eliberarea prizonierilor romani – de la Fuscus încoace; înapoierea tuturor meșterilor primiți de la romani; să fie predați lui Traian toți „dezertorii" și «să nu mai primească nici un roman, civil sau militar (fugari din imperiu), în slujba sa» (a lui Decebal); «să recunoască de prieteni și dușmani pe prietenii și dușmanii Poporului / Imperiului Roman»; «să dărâme toate cetățile» Daciei etc. (CDIR, LXVIII, 9 / cf. XIRD, I, 143). Astfel «încheiată învoiala», «Traian trimise... pe solii lui Decebal la senat, pentru ca și acesta să întărească pacea; după ce făcu această legătură, lăsând o oaste lângă Sarmizegetusa» (într-un castru, cunoscut în vremea lui Dio Cassius drept «Sarmizegetusa Romană» – DDB, 328), «iar celelalte părți ale țării așezându-le cu soldați, el se întoarse în Italia; solii trimiși din partea lui Decebal fură duși în senat și ei, punând jos armele, împreunară mâinile cum fac prinșii de război, rostiră câteva cuvinte, se rugară și astfel încheiară pacea și-și luară apoi armele de jos; Traian își sărbători triumful și fu numit Dacicul; el rândui în teatru lupte cu gladiatori...» (CDIR, LXVIII, 9 – 10 / cf. DDB, 327). Dar era o pace pregătitoare de alt război.

Ultimul război dintre Decebal și Traian sau căderea Sarmizegetusei (105 – 106).

Ar fi fost absurdă respectarea unui astfel de tratat – răzbunător al Romei pentru umilințele la care o supusese Sarmizegetusa în ultimele trei decenii – tocmai de cel ce îngenunchease Imperiul Roman în vremea lui Domițian și îi zdrobise floarea armatei (conduse de Fuscus), tocmai de genialul rege al Daciei, Decebal, cel ce avusese în mână și sorții victoriei în prima parte a luptelor cu Traian. Nici nu se reașezase bine Traian în scaunul imperial din Roma, că-i și veniră știri de la Sarmizegetusa – după cum certifică tot Cassius Dio: «Decebal face multe contra legăturei păcii, primește iarăși dezertori, reîntărește cetățile, cercetează prin soli națiile / neamurile vecine, pedepsește pe acelea ce nu primeau a fi de partea lui...» (CDIR, LXVIII, 9 – 10 / cf. XIRD, I, 145). Este vorba despre campania de prin 103, împotriva «aliaților Romei», neamul iazigilor. Susținuți de legionarii romani, iazigii își întinseseră stăpânirea peste pământurile dacilor dintre Dunăre și Tisa. În ciuda celor prevăzute în tratatul cu Traian, Decebal restabilea ordinea, dreptatea, în spiritul strămoșesc, în Câmpia Panoniei. Mai mult, Roma lui Traian aflase și despre soliile dacice la popoarele vecine și mai îndepărtate, euro-asiatice, pentru alianțe în vederea declanșării unui război anti-imperial etc. Apoi, Decebal – spune același Dio Cassius– «nu se înduplecă a preda armele și pe sine însuși: el strângea în văzul tuturor oșteni și îndemna la război pe vecini, spunându-le că, dacă-l vor părăsi pe dânsul, și ei se vor primejdui. Că mai sigur și mai ușor își vor păstra libertatea luptând împreună cu el, înainte de a da nenorocirea și că, de-i vor lăsa pe daci să piară, mai târziu, nemaiavând aliați, vor păți-o și ei» (***ibid.;*** cf. DD, 233; DDB, 330 sq.). Traian masase pe frontul Dunării mai toate forțele armate ale Imperiului Roman, declanșând în vara anului 105 d. H. războiul de nimicire a Sarmizegetusei și de transformare în provincie romană a unei bune părți din Dacia Nord-Dunăreană. La 4 iunie 105, Traian și statul major al armatelor imperiale – între cei din statul major: Hadrian, comandantul legiunii I Minervia, Decimus Terentius Scaurianus ce, după 106, a fost înscăunat ca guvernator al provinciei romane Dacia Superior (partea Daciei Nord-Dunărene cuprinzând Arudelia / Ardealul, Maramarisia / Maramureșul, Crisiana / Crișana, Alutuania / Oltenia, Banatul dintre Mureș, Tisa și Dunăre-Partiscum) – au pornit din Roma, s-au îmbarcat la Brundisium, încât în a doua jumătate a lunii iunie coordonau operațiunile militare din Moesia Superior. Pentru ca Decebal să nu declanșeze – cu aliații lui – atacuri sud-dunărene pe mai multe fronturi, în iarna dintre anii 105 – 106, împăratul Traian și statul major al frontului Dunării au decis: **a)** trecerea grosului armatelor imperiale – și a liniei frontului – la nordul Dunării, prin cinci locuri / „vaduri": **Viminacium / Lederata** (cu înaintare sigură, pe drumul vechi, presărat cu castre, din 101 până în 105: Arcidava, Centum-Putei, Berzobis, Aizizis / Aixis, Tibiscum, Tapia, Sarmizegetusa), **Drobeta** – pe „podul de piatră al lui Decebal și Traian" / „Podul Drobetei" (construit după proiectul arhitectului Apolodor, între anii 102 și primăvara anului 105; podul se arcuia peste Dunărea lată de 1.127 de metri și adâncă de 30 de metri; avea 20 de stâlpi de piatră pentru suprastructură, echidistanți – «cu îndepărtarea unuia de celălalt de 170 de picioare», adică de «vreo 56 de metri» – cf. XIRD, I, 147 / Girva, 59; zona Drobeta – Dierna / Țierna fusese amenajată, din ordin imperial, pentru înlesnirea «tragerii de pe mal a țăicilor și batelurilor cu provizii, pe care Traian era să le transporte pe Dunăre în sus, din Moesia către tărâmul operațiunilor; romanii anume, după cucerirea Moesiei și a Panoniei, organizaseră două flotile pe fluviu, *classis pannonica* și *classis moesica*, flotile care aveau ca scop mai ales paza trecerei Dunării; dar fără îndoială că, alături cu aceste flotile de război, trebuiau să se afle și vase de transport» – XIRD, I, 129; la Porțile de Fier, «în locul cel mai impunător, unde Dunărea biruiește munții, se cetește încă, pe malul sârbesc, inscripția pusă de Traian în anul 100 d. H., în care spune că desfundând stâncile au deschis o cale...» – *ibid.*; în fruntea armatelor trecute pe „podul de

piatră al Drobetei“ se afla împăratul Traian; de la Drobeta, un corp de armată a pornit-o spre Sarmizegetusa, pe „drumul Diernei > Tsiernei > Cernei“: Drobeta – Dierna – Ad Mediam / Mehadia – Tibiscum / Timiş – Tapia – Sarmizegetusa; grosul trupelor şi Traian au pornit de la Drobeta la Amutria / Motru; de la confluenţa Motrului cu Jiul – Gura Motrului, un al doilea corp de oaste a înaintat spre pasul Vâlcan, blocând ieşirea Sarmizegetusei la Valea Jiului; pentru supravegherea zonei de la confluenţa Amutria / Motru – Jiu, Traian a ordonat ridicarea castrului de la Tatomireşti / „Răcari-Gară“; de aici, împăratul a înaintat cu legiunile la Pelendava / Craiova, apoi la Alutus / Olt, spre a joncţiona cu armata Moesiei-Pulpudava spre Sarmizegetusa; „Tabula Peutingeriană“ menţionează localităţile: Pelendava, Castranova, Romula, Acidava, Rusidava, Pons-Aluti, Buridava, Castra-Traiana, Arutela, Pretorium, Pons-Vetus, Stenarum, Cedonia, Decidava, Apulum – cf. XIRD, I, 152 sqq.), **Oescus / Sucidava** (pentru armata Moesiei Inferior – Pulpudava, fuzionând la Pons-Aluti cu cea condusă de Traian dinspre Pelendava / Craiova şi traversând Carpaţii Meridionali prin Turnu Roşu), **Durostorum** (pentru armata sud-est-moesiană, înaintând spre Ramidava / Cumidava prin pasul Bran, ca să se întâlnească la Caput Stenarum cu Traian) şi **Troesmis / Aegyssus** (bază pentru armata est-moesică foarte bine dotată, care a înaintat pe „drumul lui Burebista“, la Piroboridava, a traversat Carpaţii Orientali pe la Angustia, din capătul pasului Oituz, sau culoarul Târgu Ocna – Miercurea Ciuc; de la Caput Stenarum, împăratul Traian a trimis trupe întăritoare spre a ocupa zona dintre Angustia şi Samum, presărată de castrele de la Comălău, Boroşneul Mare, Olteni, Hoghiz, Baraolt, Sânpaul, Odorheiul Secuiesc, Sărăţeni, Călugăreni, Brâncoveneşti, Odorheiul Bistriţei, Ilişua; Traian înaintase şi ocupase Apulum, Potaisa, Napoca, Optatiana, Porolissum, Samum); **b)** pe cât posibil, la intrarea în iarna anilor 105 – 106, zona fortificată a Sarmizegetusei să fie prinsă în „cleştele legiunilor“; **c)** iernarea armatelor în Dacia, „pe poziţii“, în castrele / davele din punctele-cheie ale reţelei fortificaţiilor lui Decebal (din Transilvania / Ardeal, Banat şi Oltenia); **d)** asedierea capitalei nemuritorilor în primăvara anului 106, ocuparea şi distrugerea Sarmizegetusei; **e)** transformarea zonei ocupate din Dacia Nord-Dunăreană în provincia romană Dacia Superior (având ca guvernator pe Scaurianus); **f)** capturarea recoltelor verii / toamnei anului 105 de pe ogoarele dacilor şi depozitarea lor în castrele romane, ori în davele cucerite; înfometarea populaţiei; recoltele care nu puteau fi capturate de legionari erau distruse; capturarea turmelor, cirezilor, hergheliilor, cârdurilor de păsări domestice, prisăcilor etc.; aşezărilor dacice care se supuneau stăpânirii romane li se asigura hrana spre primăvara / vara anului 106; **g)** acordarea de privilegii nobililor daci trădători ai lui Decebal, coruperea celor din dacica ierarhie socială. Dio Cassius a înregistrat în istoria sa şi o serie de amănunte revelatoare a stărilor de tensiune de la Sarmizegetusa; «din pricină că mulţi daci trecuseră de partea lui Traian, precum şi din alte pricini, Decebal ceru din nou pace». Dar condiţiile împăratului n-au fost acceptate de regele Daciei – între acestea fiind şi «a preda armele şi pe sine însuşi». Decebal văzuse o soluţie spre salvarea Daciei chiar în moartea împăratului Traian; şi «Decebal trimise, deci, în Moesia, nişte fugari ca să-l omoare, dar aceştia n-o putură face: unul din ei, fiind bănuit, fu prins şi, dat chinului, mărturisi tot planul urzit». Atentatul se petrecuse prin luna iulie 105. În timpul campaniei nord-dunărene, din ordinul lui Decebal, soldaţii daci reuşiseră să captureze pe Longinus, unul dintre cei mai apreciaţi comandanţi ai legiunilor lui Traian. Adus în faţa statului major al armatei dacice, Longinus a refuzat să dea detalii despre planurile lui Traian: «şi fiindcă el (Longinus) nu voi să spună nimic, îl puse sub pază neferecată şi, trimiţând un sol la Traian, ceru să-i lase (Traian) ţara până la Istru şi să-i întoarcă banii pe care-i cheltuise cu războiul: numai aşa îi va da drumul lui Longinus; Traian, răspunzându-i cu vorbe îndoielnice, din care voia să se vadă că el nu pune preţ nici prea mare nici prea mic pe Longinus (aceasta pentru ca nici să-l piardă pe acela, nici să-l răscumpere cu prea mulţi bani), Decebal, socotind ce să facă, stătu în cumpănă; între aceste, Longinus, căpătând otravă prin mijlocul unui libert, pentru ca Decebal să nu bănuiască deloc ceea ce avea să fie şi să nu-i facă paza grea, îi promise că va media spre împăcarea cu Traian; apoi, scriind o epistolă ce cuprindea o rugăminte, o dădu libertului s-o ducă lui Traian; pentru ca să fie fără grijă; şi astfel, libertul plecând, peste noapte Longinus bău otrava şi muri; după aceasta, Decebal ceru de la Traian pe libert, promiţându-i că-i va da în schimb trupul lui Longinus şi 10 captivi; el, deci, ca să aducă întru îndeplinire aceasta, îndată-l trimise pe centurionul prins dimpreună cu Longinus, de la care Traian află tot ceea ce se întâmplase; totuşi, Traian nu-l trimise nici pe acela înapoi şi nici nu dădu drumul libertului, socotind că, pentru onoarea împărăţiei, viaţa acestuia era mai de preţ decât înmormântarea lui Longinus» (CDIR, LXVIII, 12 / cf. DDB, 331 sq.; DD, 234; XIRD, I, 158). Dar încercarea „tranzacţiei Longinus“ avusese loc, probabil, înainte ca armata condusă de Traian să fi ajuns la Buridava. Columna Decebalo-Traiană din Roma ne înfăţişează lupte în munţi, desigur, în situaţii jur-împrejurul Cogaionului („Munţii Orăştiei“); «se pot vedea iarăşi marşuri ale armatei romane, atacuri date cu energia disperării de către daci, scene de incendiere a aşezărilor cucerite de Traian; dar în acelaşi timp se pot vedea şi daci care, învinşi, se închină învingătorului împreună cu familiile lor; descoperirile arheologice atestă că dava de la Costeşti e (...) cucerită şi trecută prin foc şi sabie; urmele incendiului sunt deosebit de puternice la turnurile-locuinţă de pe platou; ultimele concentrări de forţe dacice se fac în vederea supremei rezistenţe de la Sarmizegetusa; un şir de scene de pe Columna Decebalo-Traiană înfăţişează asediul capitalei dacice în vara

Jerome Carcopino,
ilustru savant francez cercetător
al războaielor daco-romane

anului 106; soldaţii romani atacă îndârjiţi, conştienţi că au în faţă ultimul mare obstacol care-i desparte de victorie; la rândul lor, dacii apără cu eroism cetatea, suferind grele pierderi; lupta e însă inegală: romanilor le sosesc, desigur, întăriri, în timp ce apărătorii închişi în cetate suferă nu numai din pricina armelor vrăjmaşe, ci mai ales de sete; se pare că Traian tăiase conductele ce aduceau apa în cetatea de refugiu a Sarmizegetusei: aşa s-ar explica dramatica scenă în care apărătorii capitalei dacice, sleiţi de puteri, îşi împart ultimele picături de apă; e preludiul capitulării cetăţii care, după cum atestă descoperirile arheologice, va fi sistematic şi cu sălbăticie distrusă împreună cu aşezarea civilă şi cu monumentala incintă sacră; nu toţi apărătorii Sarmizegetusei depun armele; Columna ni-i arată pe o parte din ei părăsind cetatea pentru a încerca să reziste în alte părţi»; Decebal este surprins pe Columnă «adresându-le oştenilor săi o ultimă cuvântare prin care caută

să-i îmbărbăteze, împărtăşindu-le probabil intenţia sa de a fugi prin munţi, către răsărit, pentru a înjgheba o nouă linie de rezistenţă...»; «Romanii prind însă de veste şi trimit un detaşament de călăreţi pe urmele regelui dac», detaşament condus de Tiberius Claudius Maximus; «ajuns şi înconjurat de urmăritori, fără nici o speranţă de scăpare, având în faţă umilitoarea şi cruda perspectivă de a urma în lanţuri, la Roma, carul triumfal al învingătorului pentru a fi apoi ucis în sinistra carceră Tullianum, Decebal îşi curmă firul vieţii, tăindu-şi gâtul cu o sabie încovoiată; el încheie astfel în chip eroic - şi tragic totodată - epopeea antiromană căreia îi dedicase toată energia şi timpul de domnie; călăreţii romani nu au înainte decât un cadavru; nu-l cruţă însă şi-i taie capul şi mâna dreaptă, aducându-i-le lui Traian; acesta trimite capul lui Decebal la Roma, unde va fi expus pe scările Gemoniae pentru ca toţi să ştie că primejdiosul duşman a fost definitiv înfrânt şi alungat, cum zice un izvor antic, nu numai din domnie, ci şi din viaţă»; oşteanul Tiberius Claudius Maximus, potrivit inscripţiei de pe stela funerară descoperită la Grammeni, lângă Pulpudava (>Plovdiv, azi, în Bulgaria), a fost «făcut **duplicarius** în **ala** a II-a de pannoni de către divinul Traian, de care a fost făcut şi cercetaş în războiul dacic şi în cel parthic şi de către acelaşi a fost făcut decurion în aceeaşi **ala** deoarece l-a prins pe Decebal şi capul i-a adus la Ranisstorum...»; istoricul Hadrian Daicoviciu mai relevă că textul însoţeşte scena-basorelief ce «îl reprezintă pe Maximus însuşi călare; în faţa calului avântat în galop, un nobil dac (se recunoaşte bine caracteristicul **pileus** de pe capul regelui Decebal), căzut la pământ şi rezemat cu mâna stângă de scut, scapă din mâna dreaptă, întinsă, un pumnal curb; dat fiind conţinutul inscripţiei, această scenă trebuie interpretată ca o reprezentare a sinuciderii lui Decebal; analogia cu scena de pe Columnă e frapantă: şi acolo se văd călăreţi romani care se reped, trecând peste trupurile însoţitorilor lui Decebal, spre regele aşezat la pământ, la rădăcina unui arbore; există însă şi o deosebire: pe Columnă, Decebal e înfăţişat în clipa în care îşi atinge gâtul cu ascuţişul pumnalului încovoiat; aşadar, basorelieful de pe monumentul lui T. Claudius Maximus ar reprezenta momentul următor al dramei: Decebal, în agonie, scapă din mână arma cu care-şi curmase zilele» (DDB, 332 sq.).

Asediul Sarmizegetusei a durat de prin martie până pe la mijlocul lunii iulie, anul 106; şi înainte de 11 august 106 – după cum atestă o diplomă militară datată şi descoperită la Porolissum – partea cucerită de împăratul Traian, din Dacia Nord-Dunăreană, de la Tyras la Piroboridava, Porolissum şi Partiscum, devenise provincie romană (partea de est, dintre Angustia şi Tyras fusese alipită Moesiei Inferioare; Oltenia şi ţinuturile din stânga Oltului, până pe la Curtea de Argeş, constituiau Dacia Inferior; Banatul şi Ardealul, partea sudică a Maramureşului şi partea estică a Crişanei alcătuiau Dacia Superior). Comorile Daciei – îndeosebi, ale Sarmizegetusei, ale regelui Decebal, ascunse sub albia râului Sargeţia, după ce, pe durata îngropării tezaurelor, râuleţul fusese deviat – duse de Traian la Roma, constând – după evaluările savantului J. Carcopino – din 165.000 de kilograme de aur fin, 331.000 de kilograme de argint (cronicarul Criton precizează că împăratul Traian a dus din Dacia, ca pradă de război, cinci milioane de libre de aur, adică 1.655.000 de kilograme de aur; chiar reducând-o de zece ori, ca J. Carcopino, cantitatea de aur pare uimitoare, dar pe măsura rezervelor Daciei – cf. CLrich, 28 sqq.; DDB, 181; DIC, I, 788; GIrva, 61), fără a mai considera imensa pradă de război „transferată“ de legionarii romani în diferite colţuri ale imperiului, au înlăturat criza pentru o bună vreme, au făcut să răsară splendidul For al lui Traian, în «cetatea celor şapte coline» (prin săparea / retezarea crestei ce lega colinele Quirinal şi Capitoliu cu exact înălţimea de 39,83 de metri a Columnei Decebalo-Traiane, inaugurată în anul 113 d. H. – cf. DD, 216), şi, înainte de toate, au făcut să strălucească „sărbătorile lui Traian“, neasemuite şi nemaipomenite, pe durata a 123 de zile (v. CDIR, LXVIII, 15 / cf. DDB, 335), zile în care au ţinut „jocurile publice“, zile când «peste unsprezece mii de fiare pieriră în luptele date de cei zece mii de gladiatori» (CDIR / cf. XIRD, I, 166).

Forul lui Traian construit cu aurul dacilor cotropiţi

ROMÂNII ŞI-AU FĂURIT LIMBA

Mioara CĂLUŞIŢĂ-ALECU

Omagiu memoriei sanscritistei Amita Bhose

Ca inginer electronist, am înţeles că ştiinţa şi tehnica evoluează continuu. Şcoala te pregăteşte să te încadrezi la nivelul cunoştinţelor dintr-un anumit moment al acestei evoluţii şi să poţi să urmăreşti şi să-ţi însuşeşti realizările noi. Dacă nu continui să înveţi, eşti depăşit, te descalifici.

Întâlnirea mea cu Nicolae Miulescu şi citirea cărţii „Dacia Preistorică" de Nicolae Densuşianu m-au făcut să mă îndoiesc de valabilitatea cunoştinţelor mele de lingvistică şi de istorie însuşite în şcoală. În căutarea adevărului, am încercat să fac un pas spre origini, să aflu ceva despre cultura hindusă şi am audiat primii doi ani din cursul de sanscrită ţinut la Universitate de Amita Bhose.

Prin această indiancă, am aflat ceva din India, din spiritualitatea acesteia.

La început, Bharata, ţara legendarului Bharata, a fost cunoscută de europeni prin vechii greci. Aceştia au numit fluviul Sindhu, Hindu, pe locuitori, hinduşi şi ţara, India.

Acum multe mii de ani, înţelepţii hinduşi au vrut să exprime clar şi precis învăţăturile sfinte. În acest scop, ei şi-au studiat limba, au disciplinat-o după reguli gramaticale şi au numit-o „sama scrita" – cea mai disciplinată, regulată –. Limba sanscrită s-a transmis conştiincios, de la învăţător la discipol, astfel că astăzi se cunoaşte mai corect pronunţarea acestei limbi decât a celei latine, deşi sanscrita devenise o limbă moartă, vorbită numai de iniţiaţi, înainte de întemeierea Romei.

Când englezii au început să cunoască India şi europenii au aflat sanscrita, s-a dezvoltat lingvistica comparată şi etimologia. S-au comparat cuvintele din diferite limbi, s-a studiat asemănarea lor şi s-a dedus o limbă-mamă-primară din care ar fi evoluat toate limbile indo-europene.

Lingviştii români, fascinaţi de asemănarea limbii române cu latina, au pornit de la ipoteza că limba română ar fi evoluat din latina vulgară adusă de trupele romane de ocupaţie şi de colonişti în secolele 2 şi 3 e. n. Ei s-au străduit ca, pentru fiecare cuvânt românesc, să găsească sau să imagineze unul latin din care ar fi provenit. Când nu au izbutit, au căutat în slavă, germană, maghiară, turcă... un cuvânt care ar fi putut fi împrumutat.

În lecţiile ei, Amita Bhose arăta cum limba era creată de oameni şi cum vechii înţelepţi hinduşi se străduiau să deducă cum au gândit oamenii când şi-au făurit limba.

Atunci m-am convins că limba română este opera românilor şi a strămoşilor lor, înţelegând prin aceştia şirul lung de generaţii, începând cu oamenii care comunicau printr-un limbaj primitiv însoţit de gesturi, limbaj care se dezvolta o dată cu gândirea şi cu creierul lor. Chiar şi adoptarea cuvintelor străine era adesea marcată de gândirea celor care o făceau.

Onomatopeele au avut un rol important în formarea limbajului şi sunt încă bine reprezentate în limba română.

Yoghinii hinduşi pretind că există unele sunete – mantre – care, pronunţate într-un anumit fel şi într-o anumită poziţie, modulează respiraţia omului, astfel încât acesta se acordează pe o anumită energie a cosmosului şi devine ca o antenă capabilă să o recepţioneze. De pildă, *lam* ar fi mantra pământului, *vam* a apei, *ram* a soarelui şi a focului, *yam* a aerului şi a dragostei, iar *aum* (pronunţat „om") a divinităţii.

Herodot relata în „Istorii" (II, 2, 3) că faraonul Psametic, vrând să afle

Amita Bhose

care au fost cei mai vechi oameni de pe Pământ, a ales doi copii abia născuţi ai unor oameni de rând şi a pus să fie crescuţi izolaţi, fără să li se vorbească. Când au împlinit doi ani, ei au spus primul cuvânt *becos*, care însemna „pâine" în limba frigiană. Faraonul a dedus că frigienii erau cei mai vechi oameni.

S-a admis astfel că, în mintea oamenilor, se formează arhetipuri sonore, care se transmit genetic, arhetipuri pe care şi copiii le pot şti, fără să le fi auzit.

În cărţile mele „Limba Românilor" (apărută la editura Miracol, 1994) şi „Problemă", (apărută la editura Orfeu, 2000), am exemplificat că rădăcinile acestor mantre hinduse imprimă acelaşi înţeles în multe dintre cuvintele româneşti în alcătuirea cărora intră.

Limba manifestă gândul, spiritualitatea omului, aşa cum trupul îi încarnează sufletul. Limba reprezintă o puternică legătură între oamenii care o vorbesc, prin faptul că realizează comunicarea între ei, le disciplinează în acelaşi fel gândirea şi le asigură accesul la aceleaşi tradiţii. Ea încheagă naţiunea.

Limba este arhiva vie a gândirii şi activităţii unui popor. În cartea

„Problemă", am arătat că limba conține informații despre trecut, la fel de valoroase ca cele găsite de arheologi în pământ.

De pildă, ca și în vechea cultură hindusă și în arta populară română, roata este un simbol solar. Roata a revoluționat transportul, prin crearea carului. În limba sanscrită, carul se numește „rotha", dar în limba română, rădăcina căratului și a carului este *car*, care, în limba sanscrită, este rădăcina mâinii – kara –, conform D.S. (dicționarul sanscrit-francez de E. Burnouf și L. Leupol, pag. 141). „Akara" (cu prefixul *a scurt* care indică negație) însemna „fără mână", cuvânt păstrat în limba română în expresia *l-a făcut de ocară,* care a însemnat la început că i s-a tăiat mâna. Este probabil că asemenea cuvinte au apărut înainte de despărțirea limbii vechii Indii de străstrămoșească și că și-au definitivat semantica ulterior despărțirii.

Ca toate limbile vechi, și geto-daca a avut mai multe sunete, unele foarte asemănătoare. Aceasta se dovedește și prin faptul că erau confundate între ele de scriitorii plăcilor de plumb, recent scoase la iveală.

Astfel, în timpul ocupației romane, încă mai exista un *a scurt*, (pronunțat ca în limba sanscrită între o și a, ca un „a" maghiar), pe care latinii l-au receptat ca „a", iar în română a devenit „o". Aceasta explică de ce în latină se scria Dacia și dava, iar în română s-au transmis Dochia și dova, ca de pildă în cuvintele Cladova, Moldova, Sadova...

A scurt, ca prefix, indica negație, ca în limba sanscrită. Cuvintele românești în care negația se realizează cu o, ca la verbele: a feri și a oferi, a prii și a opri, a prima și a oprima, a pune și a opune... au șansa de a fi autohtone și anterioare ocupației romane. În unele cazuri, cuvântul care a fost negat a dispărut din limbă. S-ar putea ca în această categorie să intre cuvinte ca: obloc, a ofili, olog, a osteni, a oteși...

Limbile au evoluat înspre ușurarea efortului de vorbire, creșterea preciziei de transmitere și mărirea vitezei de comunicare.

Limba română a păstrat multe cuvinte în forme mai vechi, în special cu multe vocale, fapt care permite să se deducă înțelesul primar, uneori și logica de alcătuire din rădăcinile de vorbire. Așa cum am exemplificat în cărțile „Limba Românilor" și „Problemă", există rădăcini de vorbire, care, în limba română, citite invers, au înțelesuri corelate. Aceasta s-ar datora și faptului că ele conțin aceleași sunete. De pildă: car – rac, dar – rad, es – se, ha – ah, har – rah, ia – ai, om (omul viu) – mo (moarte)... Uneori și în limba română s-au redus vocalele, de pildă, „direpț" a devenit „drept".

L se pronunță cu un efort mai mic decât r. Cuvintele românești care au corespondent latin cu *l* în loc de *r*, este probabil să fie autohtone și nu s-au obținut prin rotacizarea celor latine. De pildă „soare" nu descinde din latinul sol,-solis. El corespunde la „sura" din limba sanscrită și amintește de Ra, zeul soarelui din egipteană. *Ra* apare și în cuvântul românesc „răsare", și în cuvântul „arsura", care există ca atare și în limba latină; la fel este și în cazul cuvintelor „sare" și „a sări". În Biblia din 1936, încă apare cuvântul „amănunț" scris cu r (amărunt).

Denumirile Tibiscus și Timiș presupun existența unui cuvânt geto-dac Timpisc... *Mp* ar fi fost receptat *b* în limba latină, deci Tibiscum și *m* în limba română în Timiș.

Presupun că rădăcina *pt* este mai veche decât *ct*, deci cuvântul fapt și opt mai vechi decât act și octo, lapte și noapte decât lactis și nox,-tis din latină, deoarece *ct* se pronunță mai ușor; de aceea *ct* nu a trecut în *pt* în cuvântul cert latin, octombrie. De asemenea numele călugărilor geți ktistai (ctitori) nu apare și ca ptistai. Pentru ușurarea pronunției, unele cuvinte au suferit metateze ca, de pildă, potrivnic ar fi provenit din protivnic.

Cuvintele cu arie mare de răspândire provin din vechea limbă comună și au o probabilitate mare să fie autohtone. Astfel, cuvântul cioban, care are corespondent în afgană, curdă și turcă, nu poate avea origine turcă sau cumană, cum s-a presupus. El conține rădăcina ban, care indică legătură între oameni și relații de comerț în română (ban, Banat, bandă, bani) și în sanscrită (banijya = comerț, D. S. pag. 463).

Evoluția unor nume adoptate din alte limbi ar putea arăta aprecierea strămoșilor românilor. Dacă, așa cum argumenta N. Miulescu, muntele de lângă Brașov ar fi fost numit de romani Tempora, transformarea acestui nume în Tâmpa ar ilustra considerația autohtonilor față de toponimele romane.

Unele expresii indică informații vechi. De pildă, este probabil că primii care *și-au luat valea* au fost romanii care se salutau „vale". Așa cum arăta P. L. Tonciulescu, expresia *face zgomot precum dracul gol* amintește de steagul dac ridicat în bătaia vântului. Vechimea acestor expresii este de aproape două milenii?!! În folclorul românesc se amintește de oameni care s-ar transforma periodic în lupi, așa cum relata Herodot (IV, 105) despre neuri. În confruntările inegale cu turcii, Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare aplicau aceași tactică a retragerii după pustiirea terenului, ca și scythii în fața lui Darius. Impresionantă continuitate de credințe și obiceiuri !!!

Limba română conține multe informații relative la trecutul românilor nedezlegate încă.

Mi-am intitulat ultima carte „Problemă", ca să evidențiez că limba și istoria românilor conțin enigme – probleme – care trebuiesc rezolvate. De pildă, se vorbește că, timp de aproape un mileniu, românii au avut o viață atât de zbuciumată încât nu au mai putut să scrie în română. În revista „Magazin istoric" (nr. 10 din 1989), Ștefan Pascu cita, din arhivele polone, un tratat cu Moldova din 1485 pe care era scris *tradus din valahă* iar o istorie din secolul al XI-lea (Rahonczi Codex) are transcrisul codat, după circa patru secole de la evenimentele arătate.

Avem datoria sufletească să studiem și să înțelegem propria istorie și propria limbă.

SCURTĂ ISTORIE

AROMANĂ MACEDO-ROMÂNĂ MACEDO-VLAHĂ

Prof. Dimu LASCU

Aproape toate civilizațiile lumii s-au dezvoltat în jurul unor importante fluvii: Civilizația Egipteană - pe valea Nilului, Civilizația Mesopotaniană - pe valea Tigru-Eufrat, Civilizația Chineză - pe valea Fluviului Galben, Civilizația Indiană - pe Gange iar Civilizația Europeană, care va începe în zona celui mai important fluviu european, Dunărea, se va dezvolta în zona Carpato-Danubiano-Pontică - spațiu ce se confundă cu un imens "site" istoric, din păcate foarte puțin cercetat , de unde foarte puține lucruri au ieşit la iveală : Hamangia , Cucuteni, Tartaria, Vinga, Căscioarele şi bineînțeles Sarmisegetusa , Sfinxul din Bucegi.

Este greu de stabilit în timp şi în spațiu de unde până unde au existat aceşti Pellasgi, apoi Traci, Daci, apoi Geți, Sciți…dar dacă-i citim cu atenție pe Homer, Herodot, pe Iordanes, Carolus Lundius, pe N. Densuşianu, pe Marija Chimbutas sau Gordon Childe, putem spune că aici apare prima civilizație europeană, aici s-au îmblânzit pentru prima dată animalele, aici s-a aprins prntru prima dată focul, aici este ceea ce specialiştii au numit **"Vechea Europă",** spațiu populat, în antichitate, în principal de Dacia şi Macedonia Istorică.

Pelasgii, au existat ca popor unic in spatiul European mai intii in Vechea Europa.

Ei se vor inmulti si vor expanda pe la 5000 i.Cr. in toate directiile. La **Pella** se va forma un puternic centru Pelasgc care va deveni capitala Macedoniei.

Continuatorii pelasgilor in aceasta arie au fost **Tracii** care dupa Herodot traiau cam pe acest teritoriu de unde rezulta ca **Dacii** ocupau cea mai importanta arie, iar **Macedonenii** ocupau zona cea mai sudica a pelasgo-tracilor. Macedonenii si dardanii vor popula mai intii marea Tracica (Egee) iar apoi Anatolia si chiar partea estica a nordului Africii. Astfel Troya si Atena sint cetati pelasgo-tracice construite de dardani si macedoneni pe care grecii le vor cuceri venind ca navalitori.

Cind Herodot si Homer vorbeau de existenta macedonenilor in zona lor, iata ce spunea Herodot **"Ei (Pelasgii) au o civilizatie mai veche decit cea Elena,dela care grecii au avut multe de invatat",** el vorbea deja de o perioada tirzie a lor, caci macedonenii erau de mult acolo.

Venirea Grecilor de fapt a **Danaansi**-lor pe la 1500 i.Cr. dinspre Egipt (dind crezare d-lui Brane Stefanoski, un bun cercetator al zonei balcanice), ei au venit urmare unui mare razboi civil datorita caruia o parte a populatiei a fost nevoita sa emigreze in Peloponez si Atica - ii vor impinge pe localnici mai la nord dar a trebuit sa si conlocuiasca cu traco-macedoneni.

Razboiul Troyan (sec. 12-13 i.Cr.) s-a dat intre traco-troyeni si Danaansii (noii veniti), fiecare dintre tabere fiind sustinuta de o parte din triburile locale. De atunci s-a format poporul grec ca un grup etnic separat.

Grecii au meritul lor in evolutia culturii si a artelor si prin faptul ca au scris mai mult.

Se pune intrebarea cum de s-a putut ca in citeva sute de ani (pe la 900 i.Cr. cind Homer a scris opera de valoare inestimabila) sa se ajunga la o scriere asa de evoluata.

Placutele dela **Tărtăria (confirmate ca vechime)** au dovedit existenta scrisului in aceste tinuturi cu cca. 1500 de ani inaintea scrierii cuneiforme sumeriene ,iar preluarea de catre greci si romani a zeitatilor si primelor legi dela pelasgo-traci este de acum dovedita de multi cercetatori.

Incepe sa devina sigura ca atit scrierea sumeriana si cea greaca care au aparut dintrodata ca scrieri evaluate,**că** au fost luate sau aduse de undeva..! se pune intrebarea de unde..? De fapt operele lui Homer au fost scrise in pelasgo-traca locala, adica limba veche a macedonenilor (sau a aromanilor de azi),(dindu-i crezare d-lui Br. Stefanoski).

In sec. IV i.Cr. s-a format **regatul Macedonia** cu capitala la **Pella** primul stat organizat administrativ, politic si militar al Europei antice, de fapt o creatie a traco-macedonenilor.

Sub Filip II si Alexandru**, macedonenii** vor cuceri mai intii cetatile grecesti, isi vor asigura granitele de nord , vor recuceri cetatile tracice din Anatolia si apoi in mai putin de zece ani vor realiza un imperiu de cca. 8 milioane km.p. si vor distruge pentru totdeauna Imperiul Persan.

Domnia lui Alexandru a fost scurta dar va lasa o dâră luminoasă in istorie precum o **cometă pe cer**, iar spiritual macedonean va continua sa domneasca in Mesopotamia cca. 250 de ani prin dinastia generalului Seleucus, si in Egypt cca. 300 de ani, prin dinastia Ptolomeilor si Cleopatrelor care au domnit pina la venirea romanilor in anul 44 i.Cr

Mitologia greacă si romană sint mitologii de creatie proprie dar preluate si brodate pe mitologia traco-geto-dacă.

Propovaduirea crestinismului in zona balcanica a fost facuta tot prin macedoneni in sec.I al erei noastre prin Apostolul Pavel mai intii in Epir si Tesalia datorita existentei limbii traco-geto-dace si traducerii scripturilor crestine in aceasta limba.

Tracii au tradus scripturile in limba lor "nu li s-a tradus de

altii" deci ei aveau o limba si scris.(a se vedea "Codexul Rohonczi" tradus de d-na Prof. V. Enachiuc)

Dacia a fost cucerita **parțial** ultima la 106 si parasita prima la 272.d.Cr.

Analizind mai atent scrierile istorice vom constata ca de fapt statul roman devenise imperiul roman de neam trac.

Nici un text latin antic nu mentioneaza preocuparea Romei de inlocuirea limbii popoarelor cucerite. Dovada sigura este Malta care a stat sub romani 1088 de ani ea este cea mai apropiata de Italia si nu s-a schimbat limba si nu a fost romanizata asa de puternic precum românii in 165 de ani si macedonenii in 400 de ani. De ce ??

(este o intrebare pentru istorici si lingvisti).

Zona Carpato-Pontica, bulversata si secatuita de romani va ramine slabita si nu va mai putea face fata navalirilor migratoare ce vor urma de cca. 1000 de ani.

Primii navalitori au fost **Goții,** de fapt ei erau la granite nord-estica si erau formati din dacii –liberi si getii (gotii) care au amenintat continuu hotarul rasaritean al imperiului roman, urmare carui fapt romanii incepusera sa paraseasca Dacia inainte de 272.

Urmeaza celelalte navaliri. Hunii la 370, avarii si vandalii la 400, slavii la 600, maghiarii la 890 si altii, timp in care Roma a fost distrusa de doua ori la 410 de Vizigoti si la 455 de Vandali.

Urmeaza mongolii in marea lor expansiune din sec.13 sub vestitul Gingis-Khan, care va ocupa o buna parte din estul Europei. Si in fine, sa le zicem ultimii, otomanii sec. 14-15(Constatinopolul cade la 1453 sub Mehmet II). Ei vor sta peste macedoneni cca. 450 de ani si nu le vor schimba nici limba si nici religia,iar peste români nu prea au stat ci au venit numai cu incursiuni pentru luarea birurilor sau schimbarea domnitorilor.

Aromânii au o vorba **"casa naoastâ-i muntili"** si intradevar in timpul navalirilor, macedonenii in muntii Rodopi si Pind iar dacii in muntii Carpati si-au salvat fiinta, apoi vor repopula zonele ravasite de navalitori, ii vor asimila pe acei trecatori ramasi. Asa ca in acest amalgam de influiente culturale, traco-dacii sint cei care vor forma elementul de baza.

Nu pot accepta ideia ca acest mosaic de rase si nationalitati puteau produce modificari importante in sufletul si singele traco-dacilor din zona carpato-balcanica

Macedonenii au fost oameni ai inaltimilor, ei au respirat intotdeauna libertatea.

Ei (dupa spusele Epicsopului Veniamin De Tudela in sec 12) **" au fost vlahi nestapaniti de nimeni."**

Asa se si explica faptul ca Suleiman Magnificul a fost nevoit sa acorde macedone- nenilor autonomie locala in sec.16 iar ei au infiintat capitanatele cu armatoli ceace le-a asigurat si mai bine pastrarea limbii, obiceiurilor si religiei.

Neamul romanesc s-a format pe ambele maluri ale Dunarii unde a existat o unitate etnica romaneasca despartita de fluviu care nu era un hotar ci o axa **a românitatii** (neam romanesc pe care il putem asimila cu un ou cu doua galbenuse intr-un albus foarte diferit , slavo-otomano-grec)

Din pacate coditiile de existenta , viata de clan, setea de libertate a macedonenilor va cultiva tendinte individualiste cu manifestari anarhice, care vor impiedica vederi mai largi de formare a unui organ politic unitar, iar inteligenta si vrednicia lor va fi folosita la izbinda altora.

O limba nu dispare pina nu-i dispar vorbitorii, asa ca limba traco-geto-daca nu adisparut, ea este **latina vulgară,** sau i se mai poate spune latina Dunareana, care va deveni prin evolutie si sinteza **Italiana** de azi in peninsula Italica, **Spaniola** de azi in Penin. Iberica**, Franceza** de azi in **Galia** si bineinteles **Româna** si **Aromâna** de azi din cadrul fostului Imperiu Roman de Rasarit unde a existat si rezistat un singur popor latin - **poporul român.**

Cu putina dificultate aromânii din Tesalia si Pind…etc, se pot intelege **incă** la vorba cu românii dela Nistru sau chiar dincolo si nu imperiului roman se datoreste acest fapt , căci romanii nu au calcat niciodata in Basarabia.Acest fapt are o singura explicatie si anume ca ei (dacii si macedonenii) au facut parte dintr-un sungur popor de neam traco-dac si au trait si traiesc pe un teritoriu care a fost Dacia-Mare. Ei sint singurii bastinasi ai acestor locuri, care nu au venit de nicaieri, ei au fost din totdeauna in vechea Europa, motiv pentru care ei nu au putut fi desradacinati de toate navalirile care au trecut peste ei.

Cea ce defineste un popor este in primul rind limba vorbita.

Iata un exemplu de numai citeva cuvinte din limba pe care o vorbesc cei carora li se spune "vorbitori de vlaha" in Grecia la Salonic, Tesalia, Pind, in Bulgaria, Albania, Serbia. (cuvinte scrise asa cum le pronunță armânii acolo la ei):

partile corpului uman grade de rudenie animale diverse

capú	**mamâ**	**câni**	**Dumnidză**
ochú	tati	aoie	țerú
ureachi	frati	birbecú	lunâ
palmâ	verú	țapú	soari
maţî	cuscru	caprâ	luni, martâ, ńercuri
guşi	cumnatú	edú	dumânicâ
coapsâ	dziniri	iapâ	ploai
pulpâ	nora	calú	neauâ
grumadzú	soacrâ	vacâ	brumâ
mustăţî	nipotú	vulpi	caşú
nări	niveastâ	lupú	țeapâ, aiú

Ce român, oriunde s-ar afla el nu intelege oricare di aceste cuvinte?

De altfel asa se si explica de ce un aromân din oricare din tarile din sudul Dunarii cind vine in Romania se integreaza cu usurintă la orce nivel de invătămant si in foarte scurt timp nu-l poti deosebi de ceilalti români.

Datorita fortei de caracter, constiinta aromânului este foarte puternica, de aceea el spune cu mîndrie cind se afla linga un alt vorbitor **"Io hiu armân"**(eu sint aromân) adica nu sint nici grec ,nici sirb, nici turc, nici francez, dar si mai multa bucurie are cind se intilneste cu un român nord – dunarean caruia ii spune **"Ş-o hiu armân"**.

DECEBAL ÎN ISTORIOGRAFIA UNIVERSALĂ

Prof. dr. Mihai POPESCU
Biblioteca Militară Națională

În cercetarea noastră, am urmărit evoluția calitativă şi cantitativă a informațiilor despre daci şi despre regele Decebal, începând de la sursele istorice primare - romane şi greceşti, contemporane desfăşurării evenimentelor - până la cele mai recente cercetări istorice, arheologice, etnografice, filologice. Abordările interdisciplinare sau transdisciplinare pe această temă sunt mai rare în istoriografia universală.

Aşa cum procedaseră în majoritatea țărilor cucerite anterior (Cartagina, Peninsula Iberică, Macedonia, Regatele Elenistice, Galia, Palestina etc.), după înfrângerea dacilor, romanii au distrus cetățile, templele, arhivele şi bibliotecile din Regatul Daciei, astfel încât singurele mărturii directe privind înfrângerea Daciei au aparținut învingătorilor. Dar majoritatea izvoarelor primare ale confruntărilor dintre daci şi romani au avut un destin blestemat: *Comentariile* (*De bello dacico)* împăratului Traian, întocmite după modelul lui Caesar, *Getica* lui Criton - medicul militar care l-a însoțit pe împărat în cele două campanii - *Getica* retorului şi filozofului Dio Chrysostomos, care fusese oaspetele lui Decebal la Sarmizegetusa, cărțile care tratau aceste evenimente din scrierile lui Appianus, Arrianus şi Ammianus Marcellinus s-au pierdut. Doar referirile indirecte din textele lui Florus şi Pliniu cel Tânăr au ajuns până la noi. Timp de peste un mileniu, cunoaşterea, traducerea şi interpretarea acestor izvoare primare a fost singura cale bătută atât de istoricii români, cât şi de cei străini.

Din fericire, Comentariile lui Traian au constituit prima carte "ecranizată" din istoria lumii, dar şi a poporului român. Columna lui Traian este un "volumen video", care se desfăşoară şi astăzi spre înaltul cerului. "*Nici un alt popor, din multele învinse şi absorbite de Imperiul Roman, nu se poate lăuda cu faptul că a văzut înălțându-se un monument mai demn şi mai durabil al dorinței sale de independență*", avea să scrie, în anul 1865, Wilhelm Froener, muzeograf la Muzeul Louvre din Paris.

Multe din textele primare au fost reluate fragmentar, comentate sau rezumate în următoarele secole. În secolul III, consulul Cassius Dio (163-236 d. Hr.) avea să scrie, în limba greacă, o *Istorie romană,* în 80 de cărți. Exact cărțile 67 şi 68, în care erau prezentate războaiele dacice ale lui Domițian şi Traian, au fost pierdute, fragmente din ele, inclusiv impresionantul portret al lui Decebal, fiind reluate în scrierile istoricilor bizantini Xiphilinos (secolul XI) şi Zonaras (secolul XII). În secolul IV, Rufius Festus şi Eutropius - amândoi istoriografi oficiali ai curții imperiale (*magister memoria)* - au rezumat şi comentat informații mai vechi privind războaiele dacice. Din aceeaşi perioadă datează controversata *Istorie augustă*, în care apar numeroase informații despre daci şi războaiele cu dacii.

În secolul VI, notarul get (sau got) romanizat Iordannes, scrie *Getica*, cea mai amplă analiză şi interpretare a informațiilor despre strămoşii noştri, autorul trăind chiar pe teritoriul vechii Dacii. Studiile sale vor fi reluate, după mai mult de o mie de ani, de savanții nordici, cercetați cu multă migală de doamna Maria Crişan. La începutul secolului VII, Sfântul Isidor din Sevilla include informațiile despre daci în enciclopedia sa intitulată *Etymologiae* (Origini). Ideile sale vor fi reluate şi amplificate în cartea arhiepiscopului Rodrigo Jimenéz de Rada din Toledo, intitulată *Historia Gothica*, publicată în 1243.

În afara cronicarilor bizantini amintiți, informațiile despre Dacia şi regele Decebal nu au mai fost puse în circulație până târziu, în perioada Renaşterii, când românul Nicolaus Olahus, ajuns episcop primat şi regent al Ungariei, se mândrea cu strămoşii săi daci, într-o lucrare tipărită la Bruxelles, în anul 1536.

Tot în perioada Renaşterii, redescoperirea textelor clasice şi trezirea interesului pentru istorie aduc în actualitate valoarea artistică şi istorică a Columnei lui Traian. Regele Franței Francisc I a comandat, în 1541, prima copie în relief a monumentului, însă proiectul a fost abandonat. Alți suverani francezi (Ludovic XIV, Napoleon I, Napoleon III, ultimul realizând o copie integrală) vor prelua această moştenire, pe care o vor transmite şcolii istorice franceze. O mare parte din studiile istorice care au pornit de la Columna lui Traian au fost, vrând-nevrând, interdisciplinare, fiindcă cercetătorii au căutat să împletească informații istorice, geografice, etnografice, economice, militare, estetice etc.

Călugărul spaniol Alphonso Ciacono (1540-1599),

continuator peste un mileniu al interesului față de istoria dacilor al lui Isidor din Sevilla, va publica primul studiu asupra Columnei lui Traian (*Historia utriusque belli dacici a Trajano Caesare* Roma, 1576, 1585, 1616), reproducerile grafice aparținând, în prima ediție, lui Hieronymus Mutianus, iar în următoarele două, lui Pietro Santi Bartoli. Drumul deschis de Alphonso Ciacono va fi urmat de italianul Raphaelis Fabretti (1618-1700), autorul lucrării *De Columna Traiani Syntagma*, publicată la Roma, în anul 1683, de germanul Wilhelm Froener, muzeograf la Muzeul Louvre, şi de alți cercetători francezi (J. Carcopino, Paris, 1934), germani (Carl Patsch, Leipzig şi Viena, 1938), italieni (R. Paribeni, Messina, 1926), spanioli, britanici.

Un rol important în redescoperirea şi punerea în circulație a informațiilor despre daci şi despre regele Decebal l-au jucat călătorii străini în Țările Române, indiferent de interesele politice, diplomatice, economice sau militare care i-au îndemnat să călătorească în spațiul etnic românesc. În acest sens, putem aminti *Osservazioni sulla Valachia e Moldavia*, publicate la Napoli în 1788, de istroromânul Stephan Raicevici din Raguza, primul consul austriac în Principatele Române şi, în particular, profesor al copiilor principelui Alexandru Ipsilanti. Lucrarea a fost tradusă şi publicată în limba franceză (Paris, 1822) de J. M. Lejeune, fost profesor particular al domnitorului Moldovei Mihail Şuțu. De asemenea, însemnările de călătorie în Ungaria şi Transilvania ale diplomatului britanic John Paget au cunoscut mai multe ediții în limbile engleză şi germană, deoarece descrierea monumentelor dacice şi romane din Banat, Ardeal şi Crişana îi prilejuieşte autorului erudite incursiuni în istoria Imperiului Roman şi a relațiilor cu regatele germanice şi cu Regatul Daciei.

Conturarea unor şcoli istorice naționale a favorizat apariția unei întregi serii de studii privind istoria dacilor, aparținând şcolilor istorice din Franța (Edgar Quinet, Jules Michelet, J. A Vaillant, Gaston Paris, W. Froener), Italia (A. Ubicini), Germania (Johannes Christian Engel, Jacob Grimm, Theodor Mommsen, Robert Rösler), Ungaria (Pal Hunfalvy, A. Alföldi) etc. Francezul J.A. Vaillant, venit în Principatele Române la puțin timp după revoluția lui Tudor Vladimirescu şi îndrăgostit de "limba de aur" a ardelenilor, valahilor şi moldovenilor, este preocupat de strămoşii noştri geto-daci, cărora le consacră pagini elogioase în lucrarea sa *La Romanie ou histoire, langue, littérature, orogaphie et statistique des peuples de la langue d'or, ardaliens, vallaques et moldoves*, publicată la Paris, în 1844. Un alt filoromân, italianul A. Ubicini (1818-1884), într-o lucrare în limba franceză, *Les origines de l' histoire roumaine*, publicată postum la Paris (1886), acordă dacilor şi regelui Decebal mai multe zeci de pagini. Folosind atât surse româneşti, cât şi străine, îndeosebi latine, greceşti, italiene şi franceze, Ubicini este unul dintre primii străini care se arată interesat să studieze Dacia de dinainte de romani. De asemenea, el a repus în circulație o informație descoperită în scrierile istoricului antic grec Suidas, conform căreia Decebal ar fi fost un apelativ regal, cum ar fi *faraon* la egipteni şi *brenn* la gali. Numeroşi istorici, dar şi dicționarele, lexicoanele sau enciclopediile de limbă franceză acordă credit acestei ipoteze privind numele regelui dac.

Un loc aparte în istoriografia internațională privitoare la strămoşii noştri îl ocupă istoricul american Paul MacKendrick, autorul lucrării *The Dacian Stones Speak* (University of North Carolina Press, 1975). Lucrarea a fost tradusă în limba română în anul 1978, dar merită menționat faptul că face parte dintr-o colecție consacrată istoriei străvechi a multor popoare din Europa, cele două Americi, Africa şi Asia, iar autorul a publicat studii asemănătoare despre construcțiile preistorice, precum şi despre "pietrele" grecilor şi ale popoarelor iberice.

Dacă printre istoricii români întâlnim "dacologi" care promovează concepții latiniste, am găsit printre istoricii străini un caz "în oglindă". Este vorba de istoricul elvețian Alain Ruzé, care a publicat, în 1989, la Berna, o carte despre "Latinii din Carpați". Am consultat cu reținere şi îndoială traducerea în limba română a lucrării (București, Editura Ştiințifică, 1994), dar am avut neaşteptata surpriză de a descoperi un foarte profund cunoscător, comentator şi promotor al informațiilor despre daci şi regele Decebal. În ciuda titlului înşelător, elvețianul aduce argumente ştiințifice complexe privind continuitatea geto-dacilor la nordul Dunării şi readuce în actualitate celebra întrebare retorică lansată de Bogdan Petriceicu Hasdeu, cu aproape un secol şi jumătate în urmă: *"Pierita-au Dacii ?"*.

Apariția Enciclopediei Britanice (1729), apoi a celei franceze (1751-1772), a favorizat punerea în circulație şi studierea informațiilor privitoare la daci, pe care le găsim acum în enciclopedii naționale şi internaționale din Argentina până în Japonia şi din Canada până în Noua Zeelandă.

Am consultat peste cincizeci astfel de enciclopedii, în care numele lui Decebal apare ca articol separat, este amintit într-un articol despre Dacia sau despre daci ori în articolul consacrat istoriei României şi poporului român. În privința calității şi profunzimii comentariilor, precum şi a spațiului rezervat, se disting enciclopediile italiene, urmate de cele spaniole, apoi de cele germane şi franceze. Enciclopediile maghiare, poloneze şi cele ruseşti (inclusiv sovietice) acordă destulă importanță istoriei Daciei şi regelui Decebal. De asemenea, enciclopedia

militară sovietică şi enciclopedia militară iugoslavă tratează, în articole aparte, războaiele daco-romane şi personalitatea de comandant militar a regelui Decebal.

Din nefericire, puţinele şi săracele enciclopedii româneşti prezintă informaţii lacunare şi interpretări eronate (adesea cu bună ştiinţă şi cu rea-credinţă), referitoare la influenţa "civilizatoare" a cuceririi romane şi la rolul important al lui Traian, alături de Decebal, în formarea poporului român.

Personalitatea lui Decebal este prezentată cu destulă obiectivitate în monografiile dedicate României elaborate de istorici din Franţa, Germania, Italia, Spania, Grecia, Ungaria, Polonia sau Rusia, însă ponderea calitativă şi cantitativă acordată istoriei vechi diferă de la autor la autor, de la o şcoală istorică la alta. De exemplu, cunoscuta *Istorie a Transilvaniei*, în 3 volume, elaborată sub egida Academiei Ungare, la sfârşitul anilor 1980, şi editată, după 1990, în ediţii prescurtate, în limbile engleză, franceză şi germană, acordă un spaţiu amplu Regatului Daciei şi regelui Decebal, însă autorii sunt la fel de generoşi cu formaţiunile statale ale hunilor, gepizilor, avarilor, slavilor, ungurilor şi altor populaţii migratoare.

Aşa cum am arătat, după înfrângerea Regatului Daciei, romanii au distrus cetăţile, templele, arhivele şi bibliotecilor din teritoriul cucerit, astfel încât, timp de aproape două milenii, istoricii au fost nevoiţi să se limiteze la utilizarea aproape exclusivă a izvoarelor istorice greco-latine, deşi în zonele stăpânite de dacii liberi au continuat să existe şi să funcţioneze structuri şi instituţii spirituale, politice, administrative şi sociale specifice culturii şi civilizaţiei dace. Chiar din acele surse istorice aparţinând învingătorilor, cercetătorii români şi străini au descoperit informaţii indirecte care atestă că, la puţin timp după retragerea administraţiei romane de către împăratul Aurelianus, în anul 271 d.Hr., regatul dac s-a refăcut şi a continuat să existe până târziu în secolul XII, aşa cum reiese din textul cunoscutului *Codex Rohonczi*, păstrat în arhivele Academiei Ungare, studiat şi tradus integral în limba română de istoricul Viorica Enăchiuc. De asemenea, numeroase informaţii despre Regatul Dac înaintea războaielor daco-romane, în timpul ocupaţiei şi după retragerea administraţiei romane, se găsesc în şi mai recent descoperitele *Plăcuţe de plumb cu scris dacic*, studiate şi traduse în limba română de cercetătorii Dan Romalo, Aurora Peţan şi Adrian Bucurescu.

Suntem convinşi că cercetarea sistematică a unor colecţii de arhive, de muzee şi de biblioteci din Italia, Austria, Polonia, Ucraina, Rusia, Turcia, Georgia, Armenia şi Persia vor scoate la lumină noi informaţii privind istoria strămoşilor noştri geto-daci şi îndeosebi a Regelui Decebal.

O cale mai puţin bătută în studierea istoriei dacilor este cercetarea celor două corpusuri de inscripţii greceşti şi latine, începute în secolul XIX, la nivel european, şi continuate prin numeroase contribuţii naţionale, inclusiv pentru teritoriul României. Putem constata că numele regelui Decebal a fost purtat, prin veacuri, de urmaşii nu numai ai dacilor rămaşi în ţinuturile străbune, ci şi de cei stabiliţi în alte provincii ale imperiului. Între antroponimele de origine dacică, întâlnite în inscripţiile romane descoperite pe vastul teritoriu al Imperiului Roman (*Corpus Inscriptiorum Latinarum*, iniţiat de istoricul german Theodor Moommsen, în 1863), numele Decebal are cea mai mare frecvenţă, fiind menţionat de cel puţin 12 ori, până târziu în secolul IV, şi asta doar în inscripţiile descoperite şi publicate până la 1900. Nu ştim dacă toţi purtătorii acestui nume aveau sânge dac, dar ei apar din Galia până în Scythia Minor (Dobrogea de astăzi). Să-i pomenim pe câţiva dintre ei:

Silvinius Decebalus - soldat din garda imperială călare;

Sextus Rufius Decibalus - cetăţean din Roma;

Iulius Decibalus - funcţionar în Pannonia;

Flavius Decebalus - veteran din Legiunea I Italica Severiana;

Valerius Decibalus - locuitor din portul dunărean Durostorum;

Dekibalos - locuitor din Latium;

Decibales - locuitor din cetatea Nantes (Galia);

Decibalus bis exarchus - ierarh creştin din Dobrogea (secolul IV).

Spre sfârşitul secolului IV, episcopul Constantinopolului, Ioan Gură de Aur (344-407), recomanda părinţilor să le pună copiilor nume creştineşti, dintre apostolii, ierarhii şi mucenicii Noului Testament, înlocuind astfel treptat numele păgâne. Au mai trecut multe secole până când dacii au încetat să-şi mai boteze copiii cu numele marelui lor rege-erou. Oricum, mult după marea invazie slavă din secolul VI, acest nume nu mai apare în documentele noastre medievale, de la descălecare până în epoca modernă.

Abia după «Revoluţiunea» lui Horea («Rex Daciae»), sub influenţa Şcolii Ardelene, numele Decebal reapare o dată cu repunerea în circulaţie a multor nume latine, ca mărturie a originii noastre… controversate. Numele îl poartă şi astăzi mulţi români, cu speranţa renaşterii virtuţilor geto-dace.

Alături de măreţul rege Decebal, după o mie nouă sute de ani de la înălţarea sa la Domnul (Eminescu şi-l imagina alături de zeul Odin, în Walhalla, Raiul nordic), să-l pomenim şi noi cu tot neamul său cel adormit, care a dat Imperiului Roman împăraţi, bisericii creştine ierarhi şi martiri, iar nouă, urmaşilor, un ideal uman şi divin de atins.

MITUL SARABHA ÎN SIMBOLISTICA TEZAURULUI DE LA AGIGHIOL

Gheorghe ŞEITAN

Unul dintre cele mai reprezentative tezaure pentru arta traco-getică, tezaurul de la Agighiol, socotit a fi o nestemată arheologică, îşi aşteaptă de 73 de ani monografia la care are dreptul, o interpretare care sa-l scoată din enigmistica în care este cantonat, o încercare de pătrundere în simbolistica sa decorativă.

Tezaurul ni se pare a fi cu atât mai important cu cât el poate stabili o punte de legătură între lumea geto-dacică antică şi societatea feudală românească, ceea ce demonstrează, implicit, continuitatea, permanenţa. Interpretat corect, tezaurul este în măsură să taie nodul gordian al unei probleme care îi frământă de mult timp pe istoricii români de bună-credinţă, şi anume originea dacică a familiei domnitoare Basaraba.[1]

Vom arăta în cele ce urmează, fără teama de a greşi, că numele de *Saraba* era, pentru geto-daci, un motiv mitologic în strânsă legătură cu legenda întemeierii statale a monarhului sacerdot care apare la tezaurul de la Agighiol.

Despre Zarabos - Sarabi la Saraba

Nicolae Densuşianu a găsit în *Getica* lui Iordanes un citat în care, după opinia sa, Basaraba apare sub forma trunchiată de Zarabos : *„ primum Zarabos Tereos, deinde vocitatos Pileatos hos, qui inter eos generosi exabant :ex quibus eis (Getis) et reges, et sacerdotes ordinabantur."*[2]

Pe această bază, Densuşianu coroborând şi cu alte date, ajunge la concluzia că neamul cel mai nobil şi mai puternic al românilor de la Dunărea de Jos, numit Basaraba, este atât de vechi, încat poate fi găsit în secolul VII î.e.n.

Atât Nicolae Densuşianu cât şi B.P.Haşdeu, au sesizat că în *Istoria bizantină* a lui Chalcocondyla, Dan, nepotul de frate al lui Mircea cel Bătrân, era numit „fiul lui Saraba", în loc de Basaraba.[3]

Ambii istorici, pornind de la formulări de genul „Basaraba voievod, fiul preabunului Basaraba voievod", găsite în inscripţiile vechi, afirmă că Basaraba a fost nu doar un nume voievodal, ci un titlu sacru pentru domnitorul ţării.

Saraba în Dacia Hiperboreana

Vasile Lovinescu a arătat că întemeierea statelor medievale româneşti nu este decât aspectul exterior al unei reînnoiri tradiţionale dacice.

Basaraba constituie numele unei caste si nu al unei familii domnitoare, care a existat în Dacia Hiperboreana. Din traducerea textului lui Iordanes (*Getica*) **care spune că *„primii dintre ei erau Sarabii terrei, dintre care se consacrau regi si preoţi",* se poate deduce că Sarabii cumulau ambele funcţii, cea sacerdotală şi cea regală.**

Tradiţia hiperboreană a unui centru spiritual universal în Dacia presupune existenţa unui monarh universal, un Rege al Lumii, care era şi zeu, numit Saraba.[5]

Saraba la indo-europeni

Prin intermediul unui studiu al lui Mircea Eliade [6], putem pătrunde în miezul problemei mitologice Sarabha, subiect abordat în scrierile vedice în literatura buhdistă, în literatura şi folclorul altor popoare indianizate ori europenizate, sedentare ori migratoare.

Important de reţinut este faptul că, în limba sanscrită, cuvântul *sarabha*, având ca echivalent în limba pali *sarabha,* desemnează un *cervideu fabulos cu opt picioare* în loc de patru.

În *Maharabata,* Sarabha desemează un Asura, a cărui încarnare este regele-ermit Paurava[7], iar în *Purana,* Asura Sarabha este un monstru redutabil cu opt picioare, mai puternic decât un leu, şi adversarul lui Vişnu. Scoţând în evidenţă rolul religios al cerbului, M. Eliade trece în revistă diferitele valori ale mitului *sarabha.*

El este când încarnarea unui Boddhisatva, când un Asura, adică la o fiinţa divină şi demonică, când un animal-călauză, ce obligă prinţii la săvârşirea unui ritual de întemeiere.

Sarabha a fost pus în legătură, pe rând, cu luarea în posesie a unui teritoriu nou sau întemeierea unui regat, întemeierea unui oraş, obţinerea suveranităţii universale, o experienţă decisivă sau conversiune religioasă. În literatura indiană veche, există o scriere intitulată chiar *„Sarabhamingajataka",* de unde aflăm cum unui rege i se arată un Sarabha pentru a-l învăţa Legea, adică, sanscrita, dharma.

Sarabha, reprezentat pe cupele de argint al tezaurului geto-dacic de la Agighiol, judeţul Tulcea

Descoperit în anul 1931, în movila lui Uţă, tezaurul de la Agighiol, judeţul Tulcea, cuprinde mai multe obiecte de valoare, din argint şi aur, decorate antropomorf şi zoomorf.

Pe cele trei vase de argint, sub formă de cupă, domină o unitate decorativă reprezentând un *cerb cu opt picioare,* având coarnele sub forma unui ax central, cu mai multe ramuri pe ambele părți.

Pe cupe se mai află diferite desene reprezentând o pasăre răpitoare ce seamănă mai degrabă cu un cocoş prinzând cu ghearele un iepure, caprine obişnuite cu patru picioare, un animal fabulos, probabil un dragon, aflat pe spatele unui porc şi altele.

Ceea ce ne interesează cel mai mult este acest cervideu cu opt picioare cunoscute, după cum am arătat mai sus, sub numele de *sarabha*. Iată descrierea facută de arheologul Dimitrie Berciu a acestei decorațiuni de pe cupele de argint: *pentru vasul nr.1,* ***„Animalul de la mijloc este un cerb care are coarneşe bogat desfăşurate şi acoperite cu pătrățele şi are opt picioare. Desigur, este vorba de o exagerare, care va fi avut o oarecare semnificație.”;*** *pentru vasul 2,* ***„Animalul central care formează unitatea decorativă principală, reprezintă un țap cu opt picioare...***

Pe partea opusă a vasului, în dreptul primului animal cu opt picioare, se află un altul, cu acelaşi număr de picioare şi cu corpul acoperit cu decor similar aceluia de pe coarne”; pentru vasul aflat în posesia Metropolitan Museum din New – York, **„Primul animal care ne atrage atenția este cerbul cu opt picioare, deja amintit.”**

Însumând, pe cele trei cupe de argint ale tezaurului, *sarabha,* cervideul fabulos cu opt picioare, este reprezentat de patru ori, ceea ce îi conferă calitatea de simbol dominant. Aşadar, *mitul sarabha* este atestat în Dacia şi arheologic, nu doar lingvistic, deşi el nu a tras atenția până în prezent. Cele opt picioare ale cerbului de pe cupele de argint nu reprezintă nici o exagerare artistică, aşa cum credea D.Berciu, ci o ilustrare a *cerbului sarabha,* care a fost o legendă daco- hiperboreană, ceea ce demonstrează o cultură mitologică de înalt rafinament.

Sarabha şi Bha-Sarabha

În limba sanscrită, particula „bha” sintetizează mai multe sensuri : *a străluci , a apărea ,*

a se manifesta, a părea, a avea darul să, a trece drept, a arăta ca.[9] Prin urmare, Bha- Sarabha înseamnă *„a părea, a trece drept, a arăta ca Sarabha.”*

Bha- Sarabha nu poate fi decât monarhul înțelept care îşi călăuzeşte norodul, precum un sarabha, spre un teritoriu mirific, care, în sens istoric, constituie mitul întemeierii statale, iar în sens religios înseamnă eliberarea de suferințele existenței. Voievodul este cel care te conduce spre celălalt mal, făcătorul de vad, acel *târtankara* călăuza – monarh. Dintotdeauna regii geto-daci, urmând pe Zamolxis, rege şi zeu, au fost şi călăuze religioase. Însuşi Neagoe Basarab a primit numele de simbol al înțelepciunii, numit în dacică *„naga” (şarpe),* iar voievodul moldovean Ştefan a fost supranumit Ştefan cel Mare şi Sfânt. În limba română, pe lângă omonimul şi toponimul Basarabha, mai avem şi cuvântul *cosoroaba,* însemnând fiecare dintre bârnele aşezate orizontal deasupra pereților casei, în lungul acoperişului, pentru a susține căpriorii.

Asemănarea dintre coarnele cervideelor şi structura de lemn a acoperişului caselor la români este evidentă : *cosoroaba* seamănă cu coarnele unui *sarabha,* pe când căpriorii seamănă cu coarnele unui cerb obişnuit. Un neam constructor de case nu putea fi unul migrator, ceea ce ne îndreptățeşte să credem că acest mit este unul autohton, extrem de vechi, precum am arătat.

Câteva concluzii :

• Existența unei caste sacerdotal-regale, numită *Bha-Sarabha* în societatea dacică, se susține nu doar lingvistic, ci şi arheologic.

• Voievodul Basaraba nu trebuie căutat în evul mediu, ci în perioada dacică de dinaintea lui Burebista.

• Tradiția sacerdotal-regală s-a păstrat nealterată la daci şi ea a ieşit la suprafață după un mileniu de la agresiunea romană, de data aceasta sub o haină creştină.

• Nu există nici o ruptură între societatea feudală valahă şi societatea geto-dacică, iar cei care au văzut în numele Basarabha o etimologie cumană au greşit.

• Regele înmormântat la Agighiol -Tulcea în secolul VI î.e.n., a făcut parte din casta Sarabha, dovadă fiind reprezentarea mitului în cauză pe obiectele de argint ce i-au aparținut.

• Basaraba este un cuvânt compus din *bha* si *sarabha* însemnând *„Cel asemeni unui Sarabha”.*

• A existat pe teritoriul Daciei, în perioada hiperboreană, un centru spiritual universal condus de un monarh–sacerdot numit *Bha-Sarabha.*

• Cuvântul *cosoarba* din limba română arată ca avem de-a face cu un mit autohton al unei populații sedentare, constructori de case. Este încă un argument că aici s-au format marile mituri indo–europene şi că Dacia a fost centru de civilizație al indo-europenilor.

*

[1] De reținut forma Basaraba (şi nu Basarab), cea care se întâlneşte în cronici şi hrisoave, deci cea corectă.

[2] N. Densusianu, Dacia preistorică, Ed. Meteor, 2000, p. 56.

[3] B. P. Hasdeu, Istoria critică a românilor. Ed. Minerva, 1984, pg.94-138 şi celelalte.

[4] V. Lovinescu – Dacia Hiperboreană, Ed. Rosmarin, 1996, p.58.

[5] V. Lovinescu greşeşte crezând că Basarabia este o formă coruptă din Ban-Saraba.

[6] M. Eliade, De la Zalmoxis la Genghis–Han, Ed. Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1980, p.137.

[7] Puerava – Paorava este un nume propriu armânesc, adică dacic. O familie de armâni numită Puerava se află în prezent în Tulcea.

[8] N. Berciu, Arta traco-getică, Ed. Academiei, 1969, p.33.

[9] Daniela Icze – Dicționar sanscrit – român, Ed. Universității Bucureşti.

Contribuția profesorului Iosif Constantin Drăgan la istoriografia și mișcarea dacologică și ca mecena al culturii române

Conf. Univ.dr. G. D. ISCRU

Pornind de la aceste cuvinte de notorietate – Dacia, dacii -, Dacologia se putea constitui ca ştiinţă distinctă – chiar dacă, în fond, este parte a ştiinţei istorice româneşti, care se consacră studierii mai în profunzime a Evului timpuriu şi a Antichităţii noastre, a continuităţii "planului dacic" care ne-a traversat istoria, a conştiinţei tradiţionale privind ascendenţa traco-geto-dacă a românilor, precum şi a importanţei civilizaţiei strămoşilor noştri autentici, la geneza civilizaţiilor naţionale pe întreg continentul european şi nu numai. Se puteau înfiinţa catedre speciale în facultăţile de profil şi chiar un Institut de Dacologie sau, mai cuprinzător, de Traco-dacologie, cu o metodologie integrată. Nici acum nu este timpul trecut pentru a reflecta asupra acestei necesităţi. Locul cel mai potrivit, adecvat, al unor asemenea instituţii este în România, Spaţiu aflat, atunci, în centrul "Vechii Europe", aşa cum a fost aceasta delimitată de specialişti. Ceea ce nu exclude dreptul românilor sud-dunăreni şi chiar al bulgarilor, grecilor, albanezilor, jugoslavilor să-şi înfiinţeze catedre şi institute similare, ca moştenitori – în ce priveşte etnia şi civilizaţia – ai etniei şi civilizaţiei carpato-danubiano-balcanice. Bulgarii, precum se ştie, au demult un Institut de Tracologie.

La noi, din păcate, mişcarea şi istoriografia dacologică[1], în loc să se constituie în chip firesc, cum am spus, s-a constituit ca o replică la dezinteresul şi chiar la ostilitatea celor care au dirijat forurile ştiinţifice în materie, sprijiniţi şi de factorul politic, aflaţi, de cel puţin două secole, sub obedienţa sau presiunea tezei false a romanizării traco-geto-dacilor după cucerirea unei părţi a Dcaiei de Imperiul Roman, teză de "import", venită din Occidentul catolic şi politic, animat de ideea nocivă cuprinsă în cunoscuta sintagmă: "*translatio imperii*", teză care şi-a găsit şi la noi partizanii în mediul ştiinţific şi în cel politic, "motivaţi" prin îndoctrinare sau pe alte căi. Nu intrăm aici în detalii.

Iată de ce, atunci când s-a constituit şi la noi un Institut de Tracologie, dar mai ales când a apărut un animator al acestei mişcări, un român cu mai mari resurse pentru a face, cu adevărat, ceva, precum profesorul Iosif Constantin Drăgan, adepţii mişcării de istoriografie traco-dacologice au fost "gratulaţi", de către "confraţii" lor din "sânul " Academiei şi de la Universitate cu apelativul "tracomani". Poate nu toţi au "promovat" şi au "administrat" epitetul. Poate numai dintr-aceia pe care lui Bogdan Petriceicu Haşdeu îi plăcea să-i numească: "ştiinţificii", care excludeau categoric, de la "masa" lor, pe toţi cei fără… "blazon". Lipsa de interes şi chiar ostilitatea acestora se menţin, din păcate, până azi.

Profesorul Iosif Constantin Drăgan, din preaplinul material pe care şi l-a realizat din afaceri, a alocat o bună parte, ca mecena, pentru cultura românească şi, cu siguranţă, ar fi alocat şi mai mult dacă şi mediul oficial – ştiinţific şi politic – de dinainte şi de după 1989 – nu l-ar fi tratat cu suspiciune, rezerve şi chiar cu ostilitate. Ar fi necesară o evaluare completă a acestui mecena care a fost, din păcate, o "pasăre rară" pentru viaţa noastră culturală. Dacă ar fi să amintim numai editarea, în ediţie anastatică, a monumentalei lucrări a lui George Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, aceasta ar sugera orientarea şi dimensiunea aportului. Cartea, efectiv, a redeschis, în pofida cenzurii şi autocenzurii, epoca abordării specificului naţional, a creaţiei în spirit naţional, a reconştientizării drumului unic pe care o valoare naţională are şansa să ajungă la nivelul de valoare europeană sau universală.

Ca autor, profesorul Iosif Constantin Drăgan, ajutându-se şi de serviciile unui Institut şi al unor Fundaţii create şi finanţate de dânsul, s-a orientat, cu precădere, asupra *rădăcinilor* naţiunii române, asupra strămoşilor noştri autentici, traco-geto-dacii, dar şi asupra unor situaţii limită din viaţa naţiunii – de pildă "momentul" istoric Ion Antonescu, fără a neglija şi alte împrejurări în care naţiunea era îndreptăţită dintr-o parte sau alta!

E drept, la început a fost marcat de o eroare ştiinţifică, comună însă mai tuturor istoricilor Antichităţii, avându-şi izvorul chiar în sursele antichităţii, anume aceea de a considera că, de la Herodot "citire", tracii ar putea fi etnonimul naţiunii din Spaţiul carpato-dunăreano-baltic. N-ar fi fost deloc rău să fi avut un singur etnonim. Dar izvoarele ne arată altfel – şi lor trebuie să le urmăm. Anume, marea şi unica naţiune pe care noi am numit-o a traco-geto-dacilor[2], pe un Spaţiu întins, cu o limbă şi o spiritualitate unice, cu conştiinţă de sine şi voinţă politică, materializate în state naţionale, "întemeiate" succesiv acolo unde împrejurările au permis, a avut mult peste 100 de asemenea denumiri, îndeobşte cunoscute, dar în "triada" amintită, noi – şi numai noi – am ales pe cele mai cunoscute în epocă şi în istorie. Sperăm că această eroare a fost acum înlăturată.

Dar, marcându-l şi pe profesorul Iosif Constantin Drăgan, respectiva eroare a generat titlul primului volum: *Noi, tracii,* 1976, primul dintr-o trilogie încheiată în anul 2000, cu volumul:

Mileniul imperial al Daciei, 1986 şi *Imperiul romano-trac,* 2000. Cu volumul II, se părea că eroarea era eliminată, dar ea revine, ca viziune, în volumul III, autorul preferând să dea un singur nume populaţiei covârşitoare a Imperiului Roman, ajuns la apogeu sub împăratul Traian dar, pornit pe partea firească a căderii, nu mult după moartea acestuia. Poate, viziunea i-a fost întărită şi de realitatea istorică, stabilită tot de dânsul, că jumătate din împăraţii Imperiului au fost de origine traci, din Tracia; nu, au fost şi geţi şi daci şi dardani etc. Volumul III, de altfel, se opreşte la ultimul împărat trac, Focas Tracul (602-610).

Astfel, pentru datele, observaţiile şi interpretările autorului – un spirit atent la tot ce pune în pagină! – trilogia profesorului I-C. Drăgan rămâne o lucrare de referinţă în domeniu.

Neputând, probabil, să scoată o revistă ştiinţifică de profil în România, în regimul comunist, profesorul I.C. Drăgan a început (1970), editarea, în Italia, a Buletinului "Noi, tracii", pe care, într-un număr limitat de exemplare, îl introducea şi în ţară. Buletinul "Noi, tracii" a apărut până în 1995, adică 22 de ani. Aici s-au publicat studii ştiinţifice, date, reflecţii, informaţii referitoare la istoria şi civilizaţia strămoşilor noştri, traco-geto-dacii. Întrucât în ţară a fost introdus în puţine exemplare şi se găseşte greu, o bibliografie a Buletinului, publicată (în revista "Naţiunea" dar şi separat, în extras), ar fi utilă. Ar ajuta mişcarea dacologică să reia unele direcţii de cercetare jalonate atunci.

În acest cadru, deplângem încetarea apariţiei Buletinului, probabil în urma discuţiei avute de profesorul I.C. Drăgan cu domnul Gabriel Gheorghe. Deşi inginer ca formaţie, dar cu pasiune deosebită pentru istoria strămoşilor noştri şi pentru lingvistică, aplicată la cercetarea limbii acestora, fondator al Fundaţiei „Gândirea", al revistei "Getica" şi preşedinte, mulţi ani, al Societăţii Ştiinţifice "Getica", domnul Gheorghe Gabriel a urcat repede la nivel de performanţă ştiinţifică în aceste domenii. Era şi este cotat drept un veritabil cercetător. În 1993, profesorul I.C. Drăgan i-a promis sprijin în editarea şi difuzarea revistei "Getica", din care deja apăruse primul număr, inclusiv o cameră în localul Fundaţiei Drăgan. Între cei doi a avut loc o discuţie prealabilă la 24 aprilie 1993, despre care Gheorghe Gabriel a relatat în ultimul număr (5-6), al 3-lea, din "Getica"/2005 (p.226-227), discuţie după care Buletinul "Noi, tracii" a încetat să mai apară. Domnul Gheorghe Gabriel este de părere că, în cursul discuţiei, i-a adus profesorului I.C. Drăgan argumente despre inexistenţa tracilor şi deduce că ele au fost "suficiente pentru a face să dispară o revistă care avea 22 de ani de apariţie". Şi o spune ca fiind un merit al său, prin care ar fi îndreptat o mare eroare. Aflasem, din şedinţele Societăţii "Getica", cum că Gheorghe Gabriel contestă existenţa tracilor şi, într-una din şedinţe, chiar i-am reproşat, deschis, că nu are dreptate, trimiţându-l la izvoare. Dânsul a rămas pe poziţie. Abia din relatarea invocată mai sus am înţeles de ce şi-a format respectiva opinie: dintr-o înţelegere greşită, cum că autorii de până acum ar fi vorbit despre traci ca despre o etnie distinctă faţă de geţi, daci, moesi, carpi şi altele mult peste 100 de denumiri pe care şi le-au dat (ori li s-au dat), pe zone/provincii componenţii unicei naţiuni a traco-geto-dacilor. În cartea mea, *Traco-geto-dacii, naţiunea matcă din Spaţiul carpato-danubiano-balcanic,* carte pe care o cunoaşte, ajunsă în 2005 la a 4-a ediţie, explicasem clar aceasta, ca şi opţiunea pentru respectiva "triadă" folosită (traco-geto-daci). I-am subliniat, o dată în plus, d-lui Gheorghe Gabriel, această eroare. Am crezut că a înţeles şi n-o va mai promova în abordările viitoare. Din păcate, am constatat recent că n-a înţeles şi că persistă în eroare.

Pe lângă încetarea apariţiei Buletinului "Noi, tracii", respectiva eroare a mai făcut, în "Getica" nr. 5-6, o "victimă": pornind de la această eroare, domnul Gheorghe Gabriel a publicat în revistă un fel de antirecenzie la cartea domnului Mihai Vinereanu, *Originea traco-dacă a limbii române* (Chişinău, 2002, 200 p.) pe un spaţiu foarte întins (p.223-252), unde, de la început, reproduce chiar reproşul meu la adresa domniei-sale, cum că neagă, eronat, existenţa tracilor, eu precizând şi în lucrarea deja citită că şi pe traci "izvoarele îi atestă clar" iar în două subcapitole, anterior (p.35-43), rezolvasem problema.

Am evocat "momentul" şi eroarea, întâi din respect pentru Gheorghe Gabriel, gândind că atenţionarea mea îl va ajuta pentru a nu mai face şi alte "victime" în viitor din cauza acelei înţelegeri greşite; al doilea, dacă din această pricină a încetat Buletinul "Noi, tracii", am invocat eroarea ca pe o "contribuţie" regretabilă a domniei-sale, păgubitoare pentru mişcarea şi istoriografia dacologică. Corect, atunci, profesorul I.C. Drăgan putea fi convins să abandoneze focalizarea exclusivă pe traci, acesta putând chiar să-l ajute în corectarea viziunii iniţiale, cu care a revenit în volumul III al amintitei trilogii (*Imperiul romano-trac,* 2005).

*

Opera profesorului I.C. Drăgan, ca autor şi, deopotrivă, ca *mecena* pentru cultura română, onorează pe românul care, din preaplinul său material, a putut şi a ştiut să aloce timp şi să sacrifice bani în interesul unei cauze nobile. Ea se constituie ca un exemplu şi pentru alţii într-o vreme în care cultura tinde să devină o "cenuşăreasă" în viziunea oamenilor politici. Bibliografia şi consemnarea ei se impune ca o datorie, de la primele studii şi până la portretul Marelui Rege Decebal, săpat în stâncă la Porţile de Fier, unde a apărut prima civilizaţie a continentului european, lucrare gândită şi finanţată de acest mecena al culturii noastre. Poate n-a fost o coincidenţă întâmplătoare că amintita sculptură în stâncă a primului nostru mare erou martir, care merită să privească peste veacuri ce vor veni, a fost cu adevărat finalizată în 2006, an pe care Congresul al VI-lea de Dacologie, reprezentând în esenţă mişcarea şi istoriografia dacologică, l-a proclamat "Anul Decebal", acum, când se împlinesc 1900 de ani de la urcarea la Zamolxe a viteazului aflat în plin efort de "restaurare" a Daciei Mari, a înaintaşului său, Marele Rege Burebista.

[1] Termenul a fost ales pentru că aici, în Spaţiul acesta, carpato-dunărean, la Nord de Dunăre, a fost centrul Daciei Mari a lui Burebista şi tot de aici Decebal a pornit efortul de unificare, ca şi Regalian mai târziu iar "planul dacic" ne-a traversat istoria până azi. Termenul mai cuprinzător, cum am spus deja: traco-dacologic – concentrează în el întreaga naţiune traco-geto-dacă, a cărei moştenitoare directă este naţiunea română.

[2] G.D. Iscru, Traco-geto-dacii, naţiunea matcă în Spaţiul carpato-danubiano-balcanic, *ed IV-a, Ed. Nicolae Bălcescu, Bucureşti, 2005.*

FUNDAȚIA DACIA REVIVAL INTERNATIONAL SOCIETY

Președinte: dr. Napoleon Săvescu
21-26 Broadway, New York, NY
11106, U.S.A.
Phone: (718) 932- 1700 or 031 810
6172; FAX: (718) 728- 7635;
E- mail: nsavescu@nyc.rr.com

Fundația pentru cercetarea
istoriei DACIEI
Filiala Bucureşti
Preşedinte: Ilie Enciu
str. Orzari, nr. 15
Tel: 0213206883
Fax: 0213215354
Bucureşti, ROMÂNIA

Fundația pentru cercetarea
istoriei DACIEI
Filiala Tulcea - Geția Minor
Preşedinte: Nicolae Nicolae
str. Florilor, nr. 35-37
Tel, 0240534213
Tulcea, ROMÂNIA

Fundația pentru cercetarea
istoriei DACIEI
Filiala Transilvania-Banat
Preşedinte: Vladimir Brilinsky
str. Carpați, nr. 12, bl F, ap. 11
Tel: 0254223853
Fax: 0354104424
E-mail: malus_dacus@yahoo.com
Deva, ROMÂNIA

Dacă doriți să deveniți membru al Fundației DACIA REVIVAL, vă invităm să vă adresați uneia din filialele ce aparțin acestei fundații

COSTEȘTI 2006
O MANIFESTARE SUB SEMNUL LUI DECEBAL

De mai bine de 30 de ani, la Costeşti, în judeţul Hunedoara, are loc în fiecare an, între Schimbarea la Faţă şi Sfânta Maria, o mare serbare câmpenească. Este perioada în care dacii sărbătoreau Ziua Ursului, când cerbul spurcă apa de munte şi nu mai e slobod la scaldă, cum spun bătrânii. Este perioada în care primele semne ale toamnei încep să apară. Pe la începuturi, serbarea era numită ***Întâlnirea tineretului cu istoria*** dar odată cu timpul, istoria a pierdut tot mai mult teren în favoarea distracţiei. Începeau serbările cu discursuri oficiale ale unor politicieni în goană după capital electoral şi dacă mai avea loc vreun istoric, să spună mulţimii câte ceva despre istoria minunată a locului, era bine. Dacă nu, era la fel de bine. Anul acesta, parcă ceva s-a schimbat. Nimic nu a părut oficial iar cei ce au vorbit în faţa câtorva mii de oameni s-au simţit ai casei, transmiţându-le nu tradiţionale urări de bine, ci propriile lor simţăminte. Printre ei, directorul Direcţiei pentru Cultură Culte şi Patrimoniu a judeţului Hunedoara, profesoara Silvia Beldiman a surprins asistenţa prin gândurile pline de sensibilitate şi prin nebănuitul, dar surprinzătorul ataşament faţă de daci şi de istoria lor. Reproducem cuvântul domniei sale, ca semn al aprecierii pe care redacţia Dacia Magazin o arată unui astfel de moment de excepţie.

Stimaţi invitaţi

Ne aflăm azi, aici, uniţi la sărbătoarea aflată sub genericul „Istorie, natură, cultură”, la 1900 de ani de la moartea eroicului rege Decebal, pentru a ne cinsti strămoşii, chiar în inima Daciei străbune.

Le căutăm umbra îndărătul codrilor adânci, călcăm aceleaşi poteci străbătute de ei cu mii de ani în urmă, am privit două nopţi la rând acelaşi cer spuzit de stele spre care şi ei îşi ridicau privirea căutându-şi zeii şi am simţit un freamăt anume, ca un îndepărtat ecou de luptă, care răzbate uneori prin munţi.

Pentru că nu sunt istoric, eu nu ştiu dacă Dacia a fost buricul pământului, dacă dacii cei atârnaţi de munţi au fost poporul civilizator pentru o mare parte a lumii dar ştiu că dacii sunt strămoşii noştri pe care istoria i-a consacrat drept „cei mai viteji dintre traci” şi pentru asta sunt mândră !

Acolo, sus, în creierul munţilor, la cetăţile dacice, te simţi deasupra lumii, când între tine şi cer nu mai e nimic, decât azurul fără margini, care dă putere sufletului şi minţii şi îmi place să cred că, din asprimea stâncii şi nesfârşitele zăpezi ale iernii, au împrumutat, strămoşii noştri, dârzenia şi frumuseţea celei mai curate dintre iubiri - cea pentru pământul pe care îl calci.

Din seva puternică a acestui pământ binecuvântat va trebui să luăm demnitatea cu care vom intra, curând, în Europa valorilor eterne, dăruind unei lumi obosite şi supertehnicizate prospeţimea trăirilor noastre şi a obiceiurilor fără egal, pentru că niciunde în lume, doina nu sună ca la noi, căluşerul nu-ţi tulbură sufletul ca la noi iar casa, în toată simplitatea ei, nu este dăruită mai din inimă.

Vă invit pe toţi cei prezenţi aici şi mai ales pe dumneavoastră, trăitori în acest sfânt spaţiu, ca împreună să ne cinstim înaintaşii, nu doar odată pe an, ci în fiecare zi a vieţii noastre, încercând să punem în valoare cetăţile dacice din Munţii Orăştiei şi tradiţiile acestor locuri, deschizându-le turismului cultural şi istoric, care ar fi, fără îndoială, o importantă sursă de prosperitate pentru această zonă.

Şi mai avem o datorie. SFÂNTĂ ! Să păzim patrimoniul din munţi, al cărui prăduire ne-a adus, din nefericire, o tristă faimă ! Dacă aceste lucruri vor fi împlinite, de acolo, de sus, strămoşii ne vor zâmbi dintre stele, iar lumea ne va cunoaşte şi preţui.

În numele colectivului Direcţiei pentru Cultură Culte şi Patrimoniu Cultural Naţional – Hunedoara, vă îmbrăţişez cu toată căldura inimii mele şi vă rog, mai ales pe voi, tinerii, să nu uitaţi că suntem descendenţii unui neam puternic harnic şi viteaz care acolo, sus, pe platourile munţilor veşnici, cu tâmpla sprijinită de stele, şi cu sabia în mână, a clădit o istorie tulburătoare şi ne-a dăruit o ţară.

SCRIITORI ROMÂNI PROMOTORI AI ARHEOLOGIEI DACICE

Dr. Lucia OLARU NENATI

Unii îşi vor fi amintind şi de acea tulburătoare coincidenţă a găsirii sub casa copilăriei Luceafărului de la Ipoteşti, cu prilejul săpăturilor iniţiate pentru reconstituirea acesteia, efectuate pe când eram muzeograf al aşezământului, a unei aşezări dacice şi a unei amfore, fapt de o simbolistică aparte, aflată sub semnul unui mai larg determinism, aproape ocult. Căci tuturor celor ce au luat cunoştinţă de acest fenomen li s-a părut aproape miraculos faptul că Eminescu, întemeietorul unui construct mitologic dacic aşezat la temelia existenţei noastre istorice, a dormit în copilăria lui pe temelia unei locuinţe dacice care-i va fi trimis în vise efluvii modelatoare de conştiinţă.

Am adâncit această tema printr-o comunicare intitulată *Eminescu şi modelul dacic* a cărei concluzie, demonstrată "la pas", a fost aceea că opera eminesciană şi-a însuşit instinctiv sau a purtat ca un dat atavic, înnăscut, idealul dacic al demnităţii individului ce nu acceptă compromisurile şi preferă să moară decât să se umilească, după ce a luptat din toate puterile sale pentru apărarea cauzei şi după ce a pierdut, dar nu s-a lăsat învins şi umilit. Atitudinea sa de-a lupta pentru ipostaza optimă a naţiunii sale, ca o componentă a comparaţiei active între real şi ideal, se manifestă permanent în toată existenţa poetului şi, după unii cercetători, aceasta i-a grăbit sfârşitul. Or, este aproape truistic să relevăm că aceasta este de sorginte dacică şi că el şi-o asumă firesc, natural, organic (cuvânt atribuit predilect lui în multe manifestări).

Aprofundarea acestei teme duce la înţelegerea faptului că pentru Eminescu ideea dacică a fost mai mult decât o idee de creaţie, a fost o armătură de conştiinţă, o dimensiune interioară fundamentală a fiinţei sale, o matrice a spiritului său pe care o putem sintetiza în câteva linii de esenţă: conştiinţa onoarei şi demnităţii, sentimentul tragicului, vocaţia sacrificială, complexul nedreptăţii şi înfrângerii, într-o relaţie quasi-oximonorică cu un complex al virtuţilor superioare nerăsplătite, vitregite, invers proporţional cu meritul şi nu în ultimul rând, familiarizarea cu tărâmul de dincolo.

În toată opera lui Eminescu se va regăsi acest mănunchi de obsesii psihologice ale individului care este conştient din plin de virtuţile sale excepţionale sau ale unui popor plin de virtuţi şi calităţi ce i-ar da dreptul acelui popor la o înaltă preţuire şi răsplătire, dar care, datorită intervenţiei unor factori malefici exteriori şi independenţi de voinţa sau de acţiunea sa, este învins într-o luptă care nu este cea dreaptă, este aşadar, urmarea unor stări de lucruri nefavorabile, greşit întemeiate. De aceea şi apare mereu imaginea lui Ştefan cel Mare ca o obsesie şi un mit lucrător, căci în imaginea lui glorioasă, Eminescu se simte instinctiv compensat şi răzbunat pentru umilinţa nedreaptă suportată de Decebal şi de daci, popor mândru, plin de merite şi de virtuţi cu care el se simte solidar şi consubstanţial şi care a fost condamnat în mod tragic la umilinţă şi îngenunchiere.

Toată gazetăria clamează dreptul neamului său plin de virtuţi la o altă soartă, plină de glorie, la o altă poziţie în concertul general al naţiunilor. El este, aşa cum a fost mereu, un putător de cuvânt şi de conştiinţă al entităţii naţionale colective care luptă mereu pentru ca aceasta să

obţină dreptul la demnitatea care i se cuvine, aceea care li se cuvenea dacilor şi le-a fost jefuită iar durerea acelui rapt continuă să-l ardă pe Eminescu şi de aceea, poate, are el dreptul să fie numit poet naţional mai mult decât din orice alt motiv. Că a simţit umilinţa naţională ca pe o suferinţă proprie şi a exprimat-o cât a putut el de vindicativ şi de recuperatoriu.

Dincolo de aceste consideraţii concluzive cu privire la natura obsesiei dacice la Eminescu, ne-am propus să lărgim aria discuţiei către preocupările manifestate şi de alţi scriitori români pentru originile dacice şi către semnificaţiile pe care le-au atribuit acestora. Dacă asupra unor astfel de texte apărute în epocă, precum, de pildă, conferinţa lui Haşdeu *Perit-au dacii*, ca şi scrierile pe această temă ale lui Bolintineanu, Alecsandri, Asachi, s-a aplecat în primul rând Eminescu, acela care va fi citit desigur geografia grecului Strabon şi încă alte surse, ceea ce i-a permis să-şi contureze ca topos mental o geografie a unei Dacii ideale – căci asta a fost ea pentru marele poet-gânditor!, vom mai aduce acum în atenţie şi alte contribuţii de acest fel ale literaţilor români.

Astfel se conturează activitatea unui mare jurnalist român, Cezar Bolliac, acela pe care-l numără Eminescu în inventarul său din poemul *Epigonii* şi pe care îl consideră a fi fost "un publicist dintre cei mai citiţi şi preţuiţi", în necrologul pe care i-l consacră[1] dovedind astfel consideraţia pe care o avea faţă de acest om. Cei ce cunosc temeinic istoria noastră literară şi viaţa vie a celor ce au făurit-o, au înregistrat inechitarea ce i s-a făcut lui Bolliac, adică dezacordul dintre activitatea, performanţele şi meritele sale şi răsfrângerea acestora în inventarul notorietăţii pe care îl operează această istorie. Astfel, Dumitru Micu scrie în *Istoria*[2] sa că "Insuficient a fost şi încă mai este apreciat Cezar Bolliac, una dintre cele mai dinamice şi fecunde spirite ale epocii sale: poet, teoretician literar, memorialist, ziarist, traducător, arheolog, militant şi gânditor politic". Aşadar înşiruirea aceasta va să indice faptul că personajul în cauză face parte din stirpea destul de bine reprezentată în cultura noastră, a renascentiştilor, a oamenilor-orchestră, a corifeilor multilaterali de tipul lui Leonardo da Vinci, tip căruia i se subscriu cel puţin câteva nume uriaşe, precum: Cantemir, Haşdeu, Eminescu, Iorga, dar şi alţii, suficienţi pentru a respinge cu dispreţ tentativele unora de-a desconsidera cultura noastră, din ignoranţă sau rea-credinţă, ca fiind rudimentară. Doar că despre ceilalţi de acelaşi fel se ştie, sunt cunoscuţi, înseraţi la locurile lor în inventarele noastre culturale, pe când Cezar Bolliac are doar o imagine anemică, rudimentară şi aceea, datorată în mare parte, lui Eminescu. În rest, generaţiile de azi nici nu ar bănui ce clopot enciclopedic a însemnat acest om atât prin fapta, cât şi prin scrisul său.

Pe lângă cele deja enunţate, Bolliac a fost şi autor dramatic şi ziarist şi poet şi memorialist şi, mai ales, a fost ceea ce s-a numit "Poeta vates", adică acel tip de creator ce a conceput creaţia ca pe un mod de a susţine moral ridicarea de conştiinţă a societăţii contemporane, ajungând până acolo încât să considere poezia drept forţa capabilă să producă "o prefacere întreagă, o reformă totală de conştiinţă… prefăcând acea iubire numai teoretică de libertate şi egalitate în egalitate şi libertate practică şi actuală". Această conduită a sa a fost în legătură şi cu convingerile sale politice, căci el a fost un adept şi un sprijinitor fervent al domnului Al. I. Cuza al cărui program de reforme l-a sprijinit activ prin campaniile sale de presă, ca iniţiator în premieră al acestui fenomen publicistic. Dar şi mai puţin se ştie că Bolliac a avut o genială idee ce va marca definitoriu destinul nostru naţional şi anume aceea a dublei alegeri a lui Al. Ioan Cuza. Bolliac nu s-a putut împăca niciodată cu faptul că domnitorul Cuza a fost trădat. Pe trădători i-a numit cu indignare "fevruarişti" (de la data de 11 februarie, când s-a produs trădarea şi arestarea lui Cuza, îndelung condamnată de Bolliac). De fapt, nu e adevărat că Bolliac a trecut în uitare. A rămas în mentalul colectiv românesc printr-o locuţiune ce a devenit independentă şi anume formula de "monstruoasa coaliţie" cu care a numit el complotul ce a avut ca urmare îndepărtarea lui Cuza. Dar a mai rămas cunoscut prin ceva, printr-o altă entitate nemuritoare şi care îl evocă indirect şi anume prin celebra sintagmă caragialiană despre "Răcnetul Carpaţilor" care este, de fapt, parodierea numelui publicaţiei sale, *Trompeta Carpaţilor*, despre a cărei vogă şi pondere în epocă (astăzi se spune rating!) vorbeşte acest fapt de istorie literară căci nu se parodiază îndeobşte decât elementele celebre, notorii, ce au deja forţa lor proprie de penetraţie în cugete, pentru ca prin efectul intertextualist produce astfel, noul conţinut să-şi comunice semnul său nou, bazat pe existenţa în mentalul colectiv a suportului elementului parodiat. Căci avea dreptate Eminescu. Bolliac a strălucit mai mult ca oriunde în gazetărie, având un adevărat talent de-a edita gazete şi de-a întreţine trează atenţia publicului pentru substanţa unei gazete. Astfel, el este strămoşul acestui fenomen atât de pregnant astăzi, al gazetăriei captivante.

Acestei atitudini a omului social i se potriveşte şi apetenţa creatorului care a fost Bolliac, faţă de timpurile dace pe care le invocă, vizualizându-le majestuos, înaintea lui Eminescu, în poemele sale: "Palaturi milioane din vârstele titane / Pârlite ruinate stau negre încruntând / Rămase tari semeţe antideluviane / Ce-şi râd de timp, de secoli vecia străbătând / P-aicea uriaşii ai Daciei cei crude / Săgeata otrăvită zvârlea din mal în mal / P-aici umbla umbra lui Zamolxe ce se-aude / P-aici încura calul Viteazul Decebal" (O dimineaţă pe Caraiman).

Dar preocupările lui pentru trecutul istoric al acestui neam nu se limitează doar la evocarea poetică, ci se referă la ceva mult mai concret şi pragmatic. Căci el a fost, printre multe altele, preocupat până la obsesie şi de

arheologie, aşa încât unii confraţi din epocă îl ironizau, precum se poate vedea din titlul şarjat de Odobescu: *Fumuri arheologice scornite din lulele preistorice de un om care nu fumează.* Deşi el este azi necunoscut în această ipostază, Bolliac a fost unul dintre primii noştri arheologi pătimaşi care a făcut călătorii specializate, numite "excursiuni arheologice", a făcut săpături arheologice, a adunat şi a descris cu detaliere profesionistă obiectele descoperite, atât cele romane cât şi cele dacice şi a contribuit major la dezvoltarea acestei ştiinţe precum şi a celei numismatice. Căci, datorită acestor preocupări pline de pasiune, el a obţinut şi îndeplinit cu osârdie funcţiile de preşedinte al Comitetului arheologic din Bucureşti, de director al Arhivelor statului, de inspector al muzeelor din România, ca şi pe acelea de membru în comitetul teatrelor, membru al Societăţii geografice române, al Asociaţiei de numismatică şi arheologie de la Paris şi al Societăţii numismatice a Franţei.

Apariţia unui op ce se datorează cercetătorului şi eminentului eminescolog Nicolae Georgescu şi a vrednicei lui colaboratoare şi editoare Doina Rizea [3], ne ajută să cunoaştem azi latura neştiută a acestui personaj, să înţelegem dimensiunile reale ale "misiei arheologice" a lui Bolliac şi să tragem o linie de legătură cu preocupările pentru originile dacice ale altor literaţi români de odinioară. Din carte aflăm că, într-un jurnal de călătorie, povestea palpitantă şi foarte viu prezentată a călătoriilor sale arheologice în sudul ţării unde identifică vetre cu vestigii antice în numeroase localităţi precum Zimnicea, Vădastra, Maglavit, Hunia, Moreni ş.a., despre care află printr-o detectivistică sui generis, a lui Sherlock Holmes, informaţii despre existenţa acestor tezaure, iar operaţiunile de dezgropare şi aducere la lumină el le transformă în adevărate spectacole regizate de el şi apoi popularizate cu entuziasm în ziarele sale, spre a trezi interesul oamenilor din popor pentru aceste valori, precum şi conştiinţa lor de-a contribui la găsirea şi adunarea într-un muzeu naţional a acestora. El obţine acele vestigii pe care le restaurează, le cercetează, le transportă şi le descrie cu lux de amănunte, chiar dacă uneori mai face erori de presupunere datorate vârstei tinere a acestei ştiinţe, sau chiar dacă se mai întâmplă să-i fie furate bagajele cu preţioasele descoperiri. Din memoriile şi reportajele adunate şi cuprinse în această carte, se poate vedea cum luptă el pentru cauza arheologiei româneşti şi sunt impresionante stăruinţa, eforturile şi vrednicia depuse pe altarul acesteia.

Motivaţia teoretică a acestei preocupări este expusă în aceste rânduri adunate de N. Georgescu: "Arheologia dacică este mai importantă pe teritoriul ţării noastre decât cea romană: ruine romane sunt pretutindeni în Europa destul de bine puse în evidenţă, pe când datoria noastră este de-a duce dovezi despre zonele noastre. Misiunea noastră, a românilor, în arheologie, este mai cu seamă să definim ce au fost dacii, care a fost începutul lor, în ce grad de civilizaţie ajunseseră când i-a cotropit romanii şi le-a luat ţara, apoi cum au dăinuit ei cu romanii în ţara lor, ce au adoptat ei de la romani, ce au adoptat romanii de la dânşii". "Înţelegeţi foarte bine, domnule ministru, de ce mare importanţă este această urmărire a alfabetului dac şi cât această lucrare ne priveşte de-a dreptul pe noi, mai mult decât pe oricare alţii… căci cine altul dacă nu noi ar putea şi ar trebui să descopere semnele făcute prin convenţiune spre înţelegere într-o naţiune atât de mare şi de întinsă ca a dacilor?" Căci o naţiune simte necesitatea să se convingă de unde a purces, prin ce a trecut şi unde se află spre a avea conştiinţa de sine şi spre a putea face o carte a fiinţei sale, pe care să se lege a o transmite generaţiilor ei, atunci naţiunea aceea dă cea mai puternică probă de maturitate şi ca matură are nevoie de fapte ce-şi propune mai întâi de documente decât de teorii şi naraţiuni".

Prin toată activitatea sa, Cezar Bolliac se vădeşte a fi avut, alături de Odobescu, Haşdeu şi de alţi învăţaţi ai vremii sale, o contribuţie majoră la dezvoltarea şi impulsionarea arheologiei româneşti ca ştiinţă, la constituirea patrimoniului arheologic naţional, cât şi la consolidarea conştiinţei dacismului nostru prin care a prefigurat, în bună măsură, dacismul eminescian.

Conştiinţa dacismului avea să se manifeste mai departe în cugetul scriitorilor noştri iar unul dintre aceştia din urmă, de care ne-am ocupat întrucâtva în comunicarea de anul trecut, este pentru mulţi un nume necunoscut, datorită împrejurărilor în care s-a desfăşurat existenţa sa: în exil şi, mai ales, în deplina şi înverşunata veghere a mai multor dictaturi ca nu cumva să i se afle valoarea şi să fie aşezat la locul care i se cuvine, adică în istoria literaturii române. Numele lui este Vasile Poteucă. El a fost un pribeag român bucovinean, vinovat doar de prea multă şi patetică iubire pentru valorile noastre profunde, trăitor peste ocean, autor al unor cărţi ce adie a capodopere; preţuit ca atare de Mircea Eliade, întemeietor al Câmpului Românesc din Canada, nemurit tot acolo în bronz de statuie. Cele scrise de el despre originile dacice ca şi despre alte momente de foc ale diacriniei naţionale, le considerăm demne de a fi aduse la lumină, drept care le reiterăm pentru a contribui la revelarea unor personalităţi ce nu mai pot face singuri acest lucru şi care merită din plin a fi cunoscuţi de către lumea de azi.

---

[1] *Timpul*, Bucureşti, 1881 în Mihai Eminescu, *Opere*, Ediţia Perpessicius, vol VIII

[2] Dumitru Micu, *Istoria literaturii române de la creaţia populară la postmodernism*, Ed. Saeculum. I.O. Bucureşti, 2000

[3] Cezar Bollic, *Excursuri arheologice*, Editura Floare albastră, Bucureşti, 2005

PREMIERA DE LA ARDEU

Sâmbătă 12 august, ora 13, la poalele cetății dacice Ardeu, se amplasa prima semnalizare legală a unui monument istoric de importanță națională, înscris în „Lista Monumentelor din România". Descrisă pe larg în editorialul acestui număr al Daciei Magazin, această acțiune s-a dorit un exemplu pentru cei pe care legea îi obligă la acest lucru şi nu o fac de peste 5 ani. A fost posibil acest eveniment, datorită unei echipe, plină de energie şi ambiții, reunite în jurul Daciei Revival cea care, iată, îşi continuă menirea pe care şi-a propus-o acum opt ani.

O CURIOZITATE LA ARDEU

Realizând reportajul fotografic la locul montării panoului de avertizare, Radu, fotoreporterul Dacia Magazin, a făcut 42 de fotografii. Una dintre acestea, prezenta o dâră albă, nefirească şi nemaiîntâlnită, pe care nimeni nu a băgat-o în seama. La schimbul de fotografii între voluntarii acțiunii, unul dintre ei a observat această ciudățenie, recunoscând în ea, ceea ce cercetătorii numesc „**Flying Rods"**. A trimis fotografia unui renumit realizator de film, Jose Escamilla, care a mai obținut asemenea imagini curioase iar acesta a răspuns:

„***Fantastică poza a unui ROD! Într-adevăr asta e una din cele mai clare(ca rezoluție) imagini pe care le-am primit din toată lumea. Claritatea este întradevar grozavă! Dacă mă hotărăsc să o folosesc într-unul din filmele mele , aş fi bucuros să vă plătesc pentru această fotografie. Ținem legătura. Mulțumesc! Al dumneavoastră Jose Escamilla***"

Fără a face presupuneri sau speculații, vă invităm să căutați pe internet adresa http://www.subversiveelement.com/Rods.html pentru a găsi răspunsuri pe care noi nu le avem deocamdată.

Fotografii Jose Escamilla

Fotografii Radu Brilinsky

Nicolae Iorga despre Mihai Eminescu ca precursor al ideii originii noastre dacice

ing.dr. Dan Ion PREDOIU

A existat o perioadă din viața lui Eminescu când poeziile sale, cu referire la originea dacică a poporului român, i-au fost refuzate la publicare, cu excepția "Rugăciunea unui dac".

Poezia „Memento Mori", Diorama sau Panorama deşertăciunilor care, în cuprinsul istoriei universale, includea şi sublinia strălucirea neamului dacic, a fost frântă şi, din ea, atunci s-a tipărit doar prima parte, "Egipetul", deşi toată fusese citită şi apreciată într-una din şedințele de la Junimea.

Cenzori erau adepții Şcolii Ardelene, care susțineau originea latină a poporului român, iar cel mai reprezentativ cerber al marelui poet a fost Titu Maiorescu, greco-catolic, obedient față de Roma ecleziastică, care generase ideea originii latine a poporului român.

Dar în articolele de ziar, al cărui redactor-şef a fost, Eminescu şi-a exprimat argumentat convingerea privind originea dacică a poporului român.

Întreaga sa operă: poezii, scrieri, teatru, articole etc., în manuscris, a ajuns, după moartea poetului, la Titu Maiorescu, care 13 ani mai târziu, în 1902, se hotărâse, după cum relatează Nicolae Iorga, *cu un gest disprețuitor să le dea Academiei Române, ca un material istorico-literar oarecare.*

Abia după acea dată opera poetului, în totalitatea sa, oprită de la publicarea în timpul vieții, a început să vadă lumina tiparului.

Dilema a continuat, scrierile istorice despre originea dacică a poporului român fiind impuse spre nepublicare.

Piesa de teatru "Decebal", care include concepția dacică a lui Eminescu, a apărut publicată, în forma completă, abia în 1990, sub îngrijirea lui Petru Creția.

*

În articolul "*De la Hațeg la Grădişte şi la cetatea lui Decebal*" , publicat de Nicolae Iorga în "*Neamul românesc din Ardeal şi Țara Ungurească*" se vorbeşte totuşi despre locuitorii acelor meleaguri, în 1906:

Şi tot dacii au învins, stăpânii vechi cari s-au svârcolit sub lanțe şi au sângerat de săbii. Tot ei prin puterea neînfrântă a vitejiei lor şi a sfintei lor răbdări.

Căci, iată, daci adevărați, daci noi de peste două mii de ani,… daci cum aceşti săteni de aice. Iată opincile, iată ițarii sprinteni, iată cămaşa albă, zeghile grele, saricile mițoase, căciula greoaie, înaltă, umflată, ca o cunună.

Față de Roma, a cărei eternitate a pierit în pulbere, ciobanul dac s-a ridicat din țărână şi-a durat iarăşi şi bordeiul de lemn, s-a aşezat în el cu datinile sale neatinse şi stăpâneşte până astăzi în umbra uriaşă a Retezatului, cu țesăturile lor roşii, opincile lor răsfrânte, graiul lor apăsat, cu turmele lor, cu ura lor împotriva oricărui domn şi stăpân pentru a sădi acelaşi adevăr de neclintită trăinicie a dacilor.

Marele istoric Nicolae Iorga recunoştea astfel, implicit, încă din 1906, în plină campanie latinistă, valabilitatea ipotezei lui Mihai Eminescu privind originea noastră dacică. Iată imensele descoperiri de vestigii istorice dacice care i-au întărit convingerea şi i-au alungat orice dubii.

Vestit a fost pe vremuri poporul acesta românesc prin marea şi sfânta lui tăcere, spunea Iorga.

Făcut pentru luptă şi îndurare, cerbicos şi îndărătnic, nebiruit sufleteşte şi în cele mai înfricoşate nenorociri, trăit pe marginea unei prăpăstii în care era desprins să se uite necontenit fără a ameți, el impunea prin cumpătarea minunată a rostirii gândurilor sale, prin aspra disciplină pe care o impune cuvântului.

Nicolae Iorga, apropiat lui Titu Maiorescu, deşi adept al părerii privind originea latină a poporului român, văzând în ansamblu opera poetică şi literar-istorică a lui Eminescu, îl laudă pe acesta pentru ideea originii dacice a poporului român, pronunțându-se în diferite rânduri asupra profunzimii analizei istorice făcute de Eminescu, numindu-l fără sfială "istoric" şi "gânditor de geniu".

Nicolae Iorga spune că:

Eminescu e sinteza sufletului românesc din vremea netulbure. Sinteza ştiinței, cugetării, simțirii şi instinctului

acestui neam.

Omul Eminescu aducea cu dânsul din adâncul generațiilor care se succedă ceva foarte vast şi foarte adânc. Iar locul unde se născuse îi dădea din cetățile şi bisericile sale un sentiment istoric, de lungi înfrățiri seculare.

Nicolae Iorga precizează apoi:

Un om ca dânsul îl vom avea din nou numai când peste o epocă limpede va domina o minte înaltă, având curajul de a rămânea sus, pe pisc, orice ape învălmăşite s-ar zbate la picioarele muntelui.

Iar apoi:

De patruzeci de ani se vorbeşte necontenit de Eminescu, … o admirație fără margini, o iubire ca aceia a credinciosului către sfântul ocrotitor.

După 1900, în sfârşit, putem privi în comoara de mari lucruri neisprăvite, amânate sau uitate, ce au mai rămas de pe urma acestui cuprinzător geniu , cu mult mai presus de timpul şi mediul său… nu suntem în stare a prețui după cuviință fiecare parte din opera lui.

Şi asta, pentru că n-avem mijloace de a-l urmări în alcătuirea individualității sale…, care n-a înaintat decât după cunoaşterea deplină a drumului, după întrebarea tuturor acelor ce-l străbătuse,… şi s-a îndreptat totdeauna după o îndelungată dezbatere cu sine însuşi.

… El însuşi se afla să iasă la iveală cu o scriere nouă, şi o făcea numai după o amănunțită chibzuire a cuprinsului,… în apriga luptă pentru desăvârşire a acestui cinstit între cei cinstiți…, căci,… Eminescu nu obişnuia a da lămuriri asupra scrierilor sale.

…Opera lui întreagă, … (are) numai caracterul general românesc. E cel dintâi scriitor român care scrie către toți românii într-un grai pe care românii de oriunde îl pot recunoaşte ca al lor.

Eminescu e întruparea literară a conştiinței româneşti, una şi nedespărțită.

Aceasta… e şi valoarea lui politică, marea şi covârşitoarea lui valoare politică… prin simbolul de unitate cuprins în ființa sa literară. Întemeindu-se pe tot ce simțim noi, el s-a ridicat într-un nebiruit avânt spre culmile culturii moderne.

De aceea el e vrednic de pomenire oriunde se luptă cu întunericul adânc şi cu vântul vrăjmaş, o licărire din conştiința neamului.

După 1876, "*apare influența austriacă*", iar Iorga precizează:

"*avem acum un istoric*".

Eminescu nu este explicabil, dacă se lasă deoparte, măcar una din aceste influențe care au lucrat asupra sufletului lui, aşa de complex.

Sub toate aceste înrâuriri diverse, în lumea din Viena s-a creat spiritul acela nou, pe care geniul lui Eminescu l-a întrupat cu o splendoare care mai târziu numai a fost prețuită căci nici un sunet de trâmbiță nu a vestit apariția zeului celui nou…

Cine crede că "Rugăciunea unui dac" vine de la Eminescu, singur, se înşeală.

… tot ce avem de la Eminescu sunt fragmente ale unui geniu împiedicat de a pune în valoare imensele lui posibilități.

… Intensele lui aripi se vedeau stingherite în odăile pline de veselie unde se strângeau membrii Junimii… aceştia nu erau oamenii a căror aprobare trebuia să o aibă.

… gândiți-vă la Eminescu, care a încercat până şi teatru, din subiecte ale trecutului nostru – au rămas fragmente uitate prin hârtiile lui…

… gândiți-vă la Eminescu vorbind unei mulțimi care să-l înțeleagă…

Şi ce s-ar fi ales din oamenii pe care i-ar fi încurajat şi condus către aceeaşi biruință a sufletului românesc, ridicat la înălțimile cele mai mari ale cugetării contemporane?

În Eminescu, … trăieşte întreaga Europă metafizică. În adâncul sufletului său chinuit este ceva din deznădăjduitul Prometeu; are pentru națiа română sentimentul unei mame iubitoare care-şi pleacă privirile asupra copilului bolnav.

Şi pentru aceste sentimente de compasiune, față de tot ce formează istoria plină de suferință a acestei națiuni, îi suntem recunoscători lui, şi nu numai poetului.

Eminescu are capacitatea de a reprezenta un întreg popor, în totalitatea sa. Într-adevăr, ce nu a cunoscut Eminescu din viața, faptele şi gândul poporului său? Eminescu a fost, … cel mai autentic reprezentant al aspirațiilor româneşti, identificat în întregime cu poporul său, Eminescu a fost totodată un european al timpului său.

El este unul din acele rare spirite, în care ți se pare că auzi nu omul, ci însuşi poporul, reunit şi întruchipat într-un glas.

La Eminescu, legenda e de o candoare şi o limpezime fără pereche… care redă vitejia carpatină…

A iubi pe Eminescu… anume datoria de a gândi şi de a scrie ca el… de a trăi o viață ca a lui: viața unui om care

nu s-a folosit nici de munca nici de sprijinul altora, care s-a oferit jertfă întreagă pentru poporul său.

Eminescu făcea orice lucru din toată inima; … aşa încât nu e un rând din ce-a lăsat el, care să nu merite o cercetare de aproape şi o respectuoasă consideraţie.

Ca apoi să conchidă:

"orice rând din Eminescu merită să fie tipărit".

Părerea lui Eminescu despre originea dacică a poporului român răzbate din întreaga sa operă, poezii, articole de ziar, scrieri, note, teatru etc.

În articolul "*Studenţii din Viena*" din 14 noiembrie 1876, după ce face o analiză a activităţii studenţilor noştri prilejuită de serbarea jubileului de 5 ani al "*Societăţii studenţilor români din Viena*", Eminescu face remarca:

"*Mica societate de ceva peste 50 (de) membri cuprinde tineri din toate unghiurile ţărilor române, ea este o "Dacie" în miniatură, voioasă, activă şi plină de încredere în viitor. Acolo găsim copii de pe malul Nistrului alături cu alţii din valea Crişului, a Mureşului, a Dâmboviţei şi a Dunării.*

Faţă de acest tablou de frăţie nu putem zice decât "Prosit naţie!".

Ideea l-a incitat şi, trei zile mai târziu, într-un articol din 17 noiembrie 1876 cu referire la soarta celor care locuiau pe teritoriul Daciei lui Decebal, Eminescu zice:

"*Aşadar idealu românilor din toate părţile Daciei lui Traian* – atunci se considera că toată Dacia lui Decebal fusese cuprinsă de Traian, punct de vedere ce convenea adepţilor teoriei privind originea latină a poporului român, fără să se ia în considerare faptul că Traian a ocupat doar o treime din Dacia – *este menţinerea unităţii reale, a limbii strămoşeşti şi a bisericii naţionale.*

Este o Dacie ideală aceasta, dar ea se realizează pe zi ce merge, şi cine ştie dacă nu-i de preferat celei politice".

În publicistică, subliniază o seamă de aspecte proprii ideii originii dacice a poporului român.:

În articolul "*Ideia Daco-română ca aspiraţie*" din 7 octombrie 1880, Eminescu precizează că: … reamintirea originii romane şi a latinităţii noastre era timp îndelungat contragreutatea ce se opunea unui ideal politic care se promitea a se realiza cu ajutorul slavilor.

În articolul "*Labirintul istoriei noastre*" (Ms 2257/ 24-27): *Noi românii, născuţi şi crescuţi româneşte, abia ne putem strecura prin labirintul istoriei noastre.*

Nu trebuie să fie cineva istoric mare ca să ştie că oraşul dacic Sucidava a trebuit neapărat să existe cu vreo câteva sute de ani înaintea lui Dragoş.

În acelaşi articol, Eminescu spune:

Era un popor brav care-a impus tribut superbei împărătese de marmură a lumei: Roma. Era un popor nobil acela a cărui cădere te împle de lacrimi, iar nu de dispreţ şi a fi descendentul unui asemenea popor n-a fost şi nu va fi ruşine niciodată.

Cu precauţie, Eminescu se exprimă*:*

Căci nu mă-ndoiesc că sunt şi din români a căror strămunici au fost daci.

În articolul "*Adevăratul spirit al poporului*", din 1 aprilie 1881, Eminescu remarcă:

…Oricine înţelege ce înseamnă rasa… semuit cu acel neam de oameni, cu acel tip etnic, care, revărsându-se deoparte din Maramureş, de alta din Ardeal (spre Muntenia n.n.) au pus temelia statelor române în sec. al XIII-lea şi al XIV-lea şi care prin caracterul lui înnăscut, au determinat soarta acestor ţări de la 1200 şi până la 1700.

Nu se ştia pe vremea lui Eminescu că Roma ecleziastică interzisese la 362 folosirea numelor de dac şi de Dacia, interdicţie care a durat între secolele IV şi XIII şi care a fost ridicată abia după Cruciada a IV-a din 1204 când papa Inocenţiu al III-lea a dat dezlegare de pomenire a numelui dacilor.

Există multe indicii – zice Eminescu – atât în numirile localităţilor şi (a) râurilor, precum şi în alte împrejurări, care denotă o unitate a neamului românesc preexistentă formaţiunii statelor noastre.

În adevăr, pe când găsim în Ţara Românească Argeşul, găsim tocmai în nordul Daciei un pârâu numit Argestru care se revarsă din stânga în Bistriţa, râu ce izvorăşte din Maramureş.

Pe când în Ţara Românească aflăm Câmpulungul ca ţinut şi descălecătoare, aflăm în Bucovina, în creierul munţilor, un Câmpulung tot ca ţinut şi descălecătoare.

Înainte sau abia după formarea statelor române, vedem românii de sub Coroana Ungariei pretinzând să se judece între ei după dreptul lor propriu, jus Olachale sau Olachorum; o cerere omoloagă fac moldovenii ce pribegesc în Polonia, să se judece după dreptul românesc. Şi aceasta când? Pe la 1380. Care-a fost consuetudinar la carele ei ţineau cu sfinţenie, fie sub coroana Ungariei, fie sub a Poloniei? El n-a fost scris niciodată; era atât de viu în conştiinţa poporului, atât de necontestat de nimenea, încât nici unul din vechii noştri Domni n-au găsit de cuviinţă să-l codifice.

În fine, unitatea actuală a limbei vorbite, … dovedeşte că şi în această privire erau elemente cu totul omogene, preexistente limbei bisericeşti, care înclinau a căpăta o singură formă scrisă. Organografic vorbind, limba era aceeaşi; numai termenii materialul de vorbire diferea pe ici pe colo.

E indiferentă chestiunea dacă elementele ce compuneau acest sâmbure de popor modern erau tracice sau latine şi lirice, destul numai că, din al VI-lea secol după Hristos, la năvălirea acvarilor în Tracia (în 579), oastea condusă de Martin şi Comenţiol e compusă din oameni ce vorbesc româneşte. Tot acest neam apare mai târziu în Dacia, iar asupra originii lui se ceartă până azi învăţaţii.